

**ХУУЛЬ ЗҮЙН
ҮНДЭСНИЙ ХҮРЭЭЛЭН**

**“ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН ЗӨВЛӨЛИЙН
АЖИЛЛАХ ЖУРАМ”-ЫН ТӨСЛИЙН ҮР НӨЛӨӨНИЙ ҮНЭЛГЭЭ**

2021

СУДАЛГААНЫ ТАЙЛАН

Улаанбаатар хот

Судалгааг захиалагч:

Төвлөрлийг сааруулах бодлогын дэмжлэг
төсөл

Судалгааг хянасан:

Х.Эрдэм-Ундрах

Захирал, Хууль зүйн ухааны доктор
(Dr.jur.)

Судалгааг удирдсан:

С.Сүхбаатар

Эрдэмтэн нарийн бичгийн дарга, Хууль
зүйн ухааны доктор (LL.D.)

Судалгааг гүйцэтгэсэн:

У.Азжаргал

Эрдэм шинжилгээний ажилтан

АГУУЛГА

УДИРТГАЛ	1
НЭГ. ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТИЙГ СОНГОСОН БАЙДАЛ, ҮНДЭСЛЭЛ	2
ХОЁР. ЖУРМЫН ТӨСЛӨӨС ҮР НӨЛӨӨГ НЬ ТООЦОХ ХЭСГИЙГ ТОГТООСОН БАЙДАЛ	3
2.1. “Зорилгод хүрэх байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд журмын төслөөс үр нөлөөг тооцох хэсгийг тогтоосон байдал	3
2.2. “Ойлгомжтой байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд журмын төслөөс үр нөлөөг тооцох хэсгийг тогтоосон байдал	4
2.3. “Зардал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд журмын төслөөс үр нөлөөг тооцох хэсгийг тогтоосон байдал	4
2.4. “Харилцан уялдаа” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд журмын төслөөс үр нөлөөг тооцох хэсгийг тогтоосон байдал	4
ГУРАВ. ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТЭД ТОХИРОХ ШАЛГАХ ХЭРЭГСЛИЙН ДАГУУ ЖУРМЫН ТӨСЛИЙН ҮР НӨЛӨӨГ ҮНЭЛЭХ	5
3.1. “Зорилгод хүрэх байдал” шалгуур үзүүлэлтээр үнэлсэн байдал	5
3.2. “Ойлгомжтой байдал” шалгуур үзүүлэлтээр үнэлсэн байдал	9
3.3. “Зардал” шалгуур үзүүлэлтээр үнэлсэн байдал	13
3.4. “Харилцан уялдаа” шалгуур үзүүлэлтээр үнэлсэн байдал	13
ДӨРӨВ. ҮР ДҮНГ ҮНЭЛЖ, ЗӨВЛӨМЖ ӨГӨХ	28
4.1. Үр дүнг баримтжуулах	28
4.2. Үнэлэлт, дүгнэлт	28
4.3. Зөвлөмж	34
ТАВ. АШИГЛАСАН ЭХ СУРВАЛЖ	35

УДИРТГАЛ

Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгыг 2020 оны 12 дугаар сарын 24-ний өдөр Улсын Их Хурлаар хэлэлцэн баталсан. Тус хуулийг хэрэгжүүлэх, бэлтгэл ажлыг хангах зорилгоор Улсын Их Хурлын 2020 оны 45 дугаар тогтоол батлагдсан.

Улсын Их Хурлын 2020 оны 45 дугаар тогтоолыг хэрэгжүүлэх хүрээнд Монгол Улсын Ерөнхий сайдын 2020 оны 53 дугаар захирамжаар Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуультай бусад хууль, тогтоомжийг нийцүүлэх зорилго бүхий Ажлын хэсэг байгуулагдсан.

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 1 дүгээр зүйлийн 1.1-д хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийг санаачлах, боловсруулах ажиллагааны үндэслэл, чанарыг сайжруулах, түүнд олон нийтийн оролцоог хангах, хууль тогтоомжийн төсөлд тавих шаардлагыг тодорхойлох, хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр нөлөөг үнэлэх замаар хууль дээдлэх ёсыг бэхжүүлнэ гэж тусгасан.

Иймд ажлын хэсгийн захиалгаар Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийн хавсралт “Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын зөвлөлийн ажиллах журам”-ын төсөлд Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 17 дугаар зүйлд заасны дагуу болон Монгол Улсын Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолоор батлагдсан “Хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх аргачлал”-ын дагуу судалгаа, шинжилгээ хийлээ.

Энэхүү судалгааны зорилго нь “Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын зөвлөлийн ажиллах журам”-ын төслийн /цаашид “журмын төсөл” гэх/ зорилгод хүрэх байдал, ойлгомжтой байдал, зардал, харилцан уялдаа, үүсэх үр дагавар зэргийг тооцох, эрх зүйн зохицуулалтын давхардал, хийдэл, зөрчлийг арилгах зэргээр төслийн зохицуулалтыг хэрэглэхэд ойлгомжтой, хэрэгжих боломжтой байдлаар боловсруулахад хууль санаачлагчид дэмжлэг үзүүлэх, улмаар төслийн чанарыг сайжруулахад чиглэсэн зөвлөмж өгөхөд оршино.

Журмын төслийн үр нөлөөг үнэлэх үйл ажиллагааг Монгол Улсын Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 3 дугаар хавсралтаар батлагдсан “Хуулийн төслийн үр нөлөөг тооцох аргачлал”-ын 1.4-д заасны дагуу дараах үе шаттайгаар хийж гүйцэтгэлээ. Үүнд:

1. Хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх шалгуур үзүүлэлтийг сонгох;
2. Хуулийн төслөөс үр нөлөөг тооцох хэсгээ тогтоох;
3. Шалгуур үзүүлэлтэд тохирох шалгах хэрэгслийн дагуу хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх;
4. Үр дүнг үнэлж, зөвлөмж өгөх.

НЭГ. ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТИЙГ СОНГОСОН БАЙДАЛ, ҮНДЭСЛЭЛ

Журмын төслийн үр нөлөөг тооцохын тулд журмын төслийн зорилго, хамрах хүрээ, зохицуулах асуудалтай уялдуулан аргачлалд дурдсан үндсэн шалгуур үзүүлэлтээс дараах 4 шалгуур үзүүлэлтийг сонголоо. Үүнд:

1. Зорилгод хүрэх байдал;
2. Ойлгомжтой байдал;
3. Зардал;
4. Харилцан уялдаа.

Эдгээр шалгуур үзүүлэлтүүдийг сонгож авахдаа дараах үндэслэлийг харгалзан үзсэн болно. Үүнд:

1. **“Зорилгод хүрэх байдал”** шалгуур үзүүлэлтийн хувьд: “Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын зөвлөлийн ажиллах журам”-ын төслийн “1.1.Энэхүү журмын зорилго нь Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 51 дүгээр зүйлд заасны дагуу иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Зөвлөлийн (цаашид “Зөвлөл” гэх) үйл ажиллагааг зохицуулахад оршино.” гэсэн зохицуулалт, холбогдох арга хэмжээ нь журмын төслөөр тавьсан зорилгодоо хүрч чадах эсэхийг тооцон судлахад ашиглана.

Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийн үзэл баримтлалд Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 2020 онд батлагдсан шинэчилсэн найруулгад иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын байнгын, тасралтгүй ажиллагааг хангах үүрэг бүхий Хурлын зөвлөл байгуулах тухай заасан. Энэхүү Зөвлөл нь өмнөх хуульд хэрэгжиж байсан Тэргүүлэгчдээс зарчмын ялгаатай бүтэц болохыг тус хуулийн 51 дүгээр зүйлийн 51.2 дахь хэсэгт тусгасан байна. Хуульд зааснаар Зөвлөл нь иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын бүрэн эрхэд хамаарах асуудлаар бие даан аливаа шийдвэр гаргахгүй. Хурлын зөвлөл нь Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 51 дүгээр зүйлийн 51.1 дэх хэсэгт зааснаар зөвхөн хуралдааны шийдвэрийн биелэлтийг хангуулах арга хэмжээг зохион байгуулах, хуралдааны бэлтгэл хангах, хуралдаан хоорондын хугацаанд Хурлын хороо, ажлын хэсгийн үйл ажиллагааг уялдуулан зохицуулах гэсэн үүрэгтэйгээр ажиллах юм. Мөн энэ хуулийн 46 дугаар зүйлд зааснаар Зөвлөл нь иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит бус хуралдааныг хуралдуулах санаачлага гаргаж болно гэж зохицуулсан болно.

Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 51 дүгээр зүйлийн 51.3 дахь хэсэгт иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Зөвлөлийн ажиллах журмыг Улсын Их Хурал батална гэж тус тус заасан.

Иймд дээрх зорилтод хүрэх ач холбогдол бүхий зүйл, заалт журмын төсөлд тусгагдсан эсэхийг шинжлэнэ.

2. **“Ойлгомжтой байдал”** шалгуур үзүүлэлтийн хувьд: Тухайн шалгуур үзүүлэлтийн хувьд хуулийн төслийн зохицуулалт түүнийг хэрэглэх, хэрэгжүүлэх субъектын хувьд ойлгомжтой, логик дараалалтайгаар боловсруулсан эсэхийг шалгадаг.

Хууль тогтоомж ойлгомжтой байх нь хэрэгжилтийн үр дүнд шууд нөлөөтэй тул тухайн хуулийн төслийн үг хэллэг нь хоёрдмол утга санаагүй, монгол хэл бичгийн дүрэмд нийцсэн, утга найруулгын хувьд зөв хэрэглэсэн эсэхийг тодруулах шаардлагатайг харгалзан энэ шалгуур үзүүлэлтийг сонгосон.

3. **“Зардал”** шалгуур үзүүлэлтийн хувьд: Журмын төслийн зохицуулалт нь иргэн, аж ахуй нэгж, байгууллага болон улсын төсөвт санхүүгийн ямар ачаалал, эсхүл хөнгөлөлт, хэмнэлт бий болгох, Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын зөвлөлийн үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхэд ямар зардал үүсэх, зэргийг тооцоолохоор тус шалгуур үзүүлэлтийг сонгосон. Уг шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 4 дүгээр хавсралт “Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоог хийх аргачлал”-ын дагуу тусад нь тооцдог тул энэхүү шалгуур үзүүлэлтийн үнэлгээг уг тайлангаас тусдаа бие даасан тайлан болж гарахыг энд тэмдэглэе.

4. **“Харилцан уялдаа”** шалгуур үзүүлэлтийн хувьд: Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын ажиллах журмын төслийн зүйл, заалт нь хоорондоо эсвэл бусад хүчин төгөлдөр хууль тогтоомжтой нийцсэн эсэх, төрийн байгууллагын чиг үүрэг давхардсан, зөрчилдсөн эсэх асуудлыг үнэлэх үүднээс энэ шалгуур үзүүлэлтийг сонгон авсан.

ХОЁР. ЖУРМЫН ТӨСЛӨӨС ҮР НӨЛӨӨГ НЬ ТООЦОХ ХЭСГИЙГ ТОГТООСОН БАЙДАЛ

Энэ хэсэгт уг журмын төслөөс үр нөлөөг нь үнэлэх хэсгээ тогтоож, сонгосон шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд холбогдох зүйл, заалтыг сонгоно. Зүйл, заалтыг сонгохдоо хууль зүйн хувьд шууд үр дагавар үүсгэж байгаа голлох ач холбогдол бүхий зүйл, заалтуудыг сонгон авлаа. Өөрөөр хэлбэл, тухайн төслийн үр нөлөөг үнэлэхдээ голлох ач холбогдол бүхий зохицуулалтыг сонгож, тухайн сонгож авсан зүйл, заалтын үр нөлөөг нь судлав.

Түүнчлэн уг журмын төсөл батлагдсанаар тодорхой зардал үүсэж болохуйц, тодорхой субъектэд үүрэг хүлээлгэсэн, тодорхой субъектэд шинээр чиг үүрэг хүлээлгэж байгаа, тухайн чиг үүргийг хэрэгжүүлэх зорилгоор шинээр хэлтэс, нэгж бий болгох шаардлагатай эсэх зэргийг харгалзан үр нөлөөг нь тооцох хэсгээ тогтоосон.

Сонгосон шалгуур үзүүлэлтийн дагуу журмын төслөөс үр нөлөөг нь тооцох хэсгээ тогтоосон байдлыг шалгуур үзүүлэлт тус бүрд авч үзэв. Үүнд:

2.1. “Зорилгод хүрэх байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд журмын төслөөс үр нөлөөг тооцох хэсгийг тогтоосон байдал

Журмын төслийн *“1.1. Энэхүү журмын зорилго нь Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 51 дүгээр зүйлд заасны дагуу иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Зөвлөлийн (цаашид “Зөвлөл” гэх) үйл ажиллагааг зохицуулахад оршино.”* гэсэн зохицуулалт, холбогдох арга хэмжээг журмын төслөөр тавьсан зорилгодоо хүрч чадах эсэхийг тооцон судлахад ашиглана.

Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуульд зааснаар Зөвлөл нь иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын бүрэн эрхэд хамаарах асуудлаар бие даан аливаа шийдвэр гаргахгүй. Хурлын зөвлөл нь Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 51 дүгээр зүйлийн 51.1 дэх хэсэгт зааснаар зөвхөн хуралдааны шийдвэрийн биелэлтийг хангуулах арга хэмжээг зохион байгуулах, хуралдааны бэлтгэл хангах, хуралдаан хоорондын хугацаанд Хурлын хороо, ажлын хэсгийн үйл ажиллагааг уялдуулан зохицуулах гэсэн үүрэгтэйгээр ажиллах юм. Мөн энэ хуулийн 46 дугаар зүйлд зааснаар Зөвлөл нь иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит бус хуралдааныг хуралдуулах санаачлага гаргаж болно гэж зохицуулсан болно.

Иймд дээрх зорилтод хүрэх ач холбогдол бүхий зүйл, заалт төсөлд тусгагдсан

эсэхийг шинжилж дараах зохицуулалтыг сонгон судаллаа. Үүнд журмын төслийн:

- 3.4. Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын үйл ажиллагаа, хуралдааны шийдвэрийн биелэлт хангуулах, эрчимжүүлэх тухай албан даалгавар гаргаж, хэрэгжилтийг зохион байгуулна.
- 4.5. Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын хуралдаанаар хэлэлцүүлэхээр Засаг захиргаа нутаг дэвсгэрийн нэгж түүний удирдлагын тухай хуулийн 47 дугаар зүйл, 47.1-д заасан эрх бүхий этгээдээс өргөн барьсан асуудал, тухайн нэгжийн болон Хурлын чиг үүрэг, бүрэн эрхэд хамаарах асуудлыг Зөвлөлийн хурлаар урьдчилан хэлэлцэж санал дүгнэлт өгч, уялдуулан зохицуулж, зөвлөн тусална.
- 5.2. Хурлын хороодын үйл ажиллагааны төлөвлөгөө боловсруулах, түүний хэрэгжилтэд хяналт тавих ажлыг зохион байгуулж хуралдаанаар хэлэлцүүлнэ.
- 5.3. Хурлын хороодын үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлнэ.

2.2. “Ойлгомжтой байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд журмын төслөөс үр нөлөөг тооцох хэсгийг тогтоосон байдал

Хуулийн төслийн зохицуулалт түүнийг хэрэглэх, хэрэгжүүлэх субъектын хувьд ойлгомжтой, логик дараалалтайгаар боловсруулсан эсэхийг шалгадаг.

Хууль ойлгомжтой байх нь хэрэгжилтийн үр дүнд шууд нөлөөтэй тул тухайн хуулийн төслийн үг хэллэг нь хоёрдмол утга санаагүй, монгол хэл бичгийн дүрэмд нийцсэн, утга найруулгын хувьд зөв хэрэглэсэн эсэхийг тодруулах шаардлагатайг харгалзан хуулийн төслийг бүхэлд нь авч үзэж, дүн шинжилгээ хийнэ.

2.3. “Зардал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд журмын төслөөс үр нөлөөг тооцох хэсгийг тогтоосон байдал

Төслийн улмаас хаана, хэнд ямар хэмжээний зардал үүсч байна гэдгийг нарийвчлан тооцох шаардлагатай бөгөөд энэхүү шалгах хэрэгслийг хэрэглэхдээ Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 4 дүгээр хавсралт болох “Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоог хийх аргачлал”-ын дагуу судалж зардлыг тооцно.

2.4. “Харилцан уялдаа” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд журмын төслөөс үр нөлөөг тооцох хэсгийг тогтоосон байдал

Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийн хавсралтаар батлагдах журмын төслийн зүйл, заалт нь хоорондоо эсвэл бусад хүчин төгөлдөр хууль тогтоомжтой нийцсэн эсэх, төрийн байгууллагын чиг үүрэг давхардсан, зөрчилдсөн эсэх асуудлыг үнэлэх үүднээс энэ шалгуур үзүүлэлтийг сонгон авсан бөгөөд Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 29 дүгээр зүйл, Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолыг тус тус үндэслэн дараах шалгуураар журмын төслийг бүхэлд нь судлан үзнэ. Үүнд:

1. Журмын төслийн зохицуулалт нь тухайн журмын зорилттойгоо нийцэж байгаа эсэх;
2. Журмын төслийн “хууль тогтоомж” гэсэн хэсэгт заасан хуулиудын нэр тухайн харилцаанд хамаарах хууль мөн эсэх;
3. Журмын төсөлд тодорхойлсон нэр томъёо тухайн журмын төслийн болон бусад хуулийн нэр томъёотой нийцэж байгаа эсэх;
4. Журмын төслийн зохицуулалт тухайн журмын төсөл болон бусад хуулийн зохицуулалттай нийцэж байгаа эсэх;
5. Журмын төслийн зохицуулалт тухайн журмын төслийн болон бусад

- хуулийн зохицуулалттай давхардсан эсэх;
6. Журмын төслийг хэрэгжүүлэх этгээдийг тодорхой тусгасан эсэх;
 7. Журмын төсөлд шаардлагатай зохицуулалтыг орхигдуулсан эсэх;
 8. Журмын төсөлд төрийн байгууллагын гүйцэтгэх чиг үүргийг давхардуулан тусгасан эсэх;
 9. Төрийн байгууллагын чиг үүргийг төрийн бус байгууллага, мэргэжлийн холбоодоор гүйцэтгүүлэх боломжтой эсэх;
 10. Татварын хуулиас бусад журмын төсөлд албан татвар, төлбөр, хураамж тогтоосон эсэх;
 11. Тухайн журмын төсөлд тусгасан тусгай зөвшөөрөлтэй холбоотой зохицуулалтыг Аж ахуйн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн тухай хуульд тусгасан эсэх;
 12. Монгол Улсын Үндсэн хууль болон Монгол Улсын Олон улсын гэрээнд заасан хүний эрхийг хязгаарласан зохицуулалт тусгагдсан эсэх;
 13. Журмын төслийн зохицуулалт жендэрийн эрх тэгш байдлыг хангасан эсэх;
 14. Авлига, хүнд суртлыг бий болгоход чиглэгдсэн заалт тусгагдсан эсэх;
 15. Шударга бус өрсөлдөөн бий болгоход чиглэсэн заалт тусгагдсан эсэх;
 16. Журмын төсөлд тусгасан хориглосон хэм хэмжээг зөрчсөн этгээдэд хүлээлгэх хариуцлагын талаар тодорхой тусгасан эсэх.

ГУРАВ. ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТЭД ТОХИРОХ ШАЛГАХ ХЭРЭГСЛИЙН ДАГУУ ЖУРМЫН ТӨСЛИЙН ҮР НӨЛӨӨГ ҮНЭЛЭХ

Өмнөх үе шатанд журмын төсийн үр нөлөөг үнэлэх шалгуур үзүүлэлтүүдийг сонгож, үр нөлөөг үнэлэх хэсгээ тус тус тогтоосон тул тэдгээрт тохирох шалгах хэрэгслийг дараах байдлаар тодорхойлов.

д/д	Шалгуур үзүүлэлт	Үр нөлөөг үнэлэх хэсэг	Шалгах хэрэгсэл
1	Зорилгод хүрэх байдал	Журмын төслийн 1 дүгээр зүйлийн 1.1	Зорилгод дүн шинжилгээ хийх
2	Ойлгомжтой байдал	Журмын төслийг бүхэлд нь авч үзнэ.	Хууль тогтоомжийн тухай хууль болон аргачлалд заасан асуулгаар журмын төслийн зохицуулалтуудыг шалгах замаар ойлгомжтой байдлыг шалгах.
3	Зардал	Журмын төслийг бүхэлд нь авч үзнэ.	Зардлын тооцоо хийх
4	Харилцан уялдаа	Журмын төслийг бүхэлд нь авч үзнэ.	Хууль тогтоомжийн тухай хууль болон аргачлалд заасан асуулгаар шалгах.

3.1. “Зорилгод хүрэх байдал” шалгуур үзүүлэлтээр үнэлсэн байдал

Журмын төслийн “1.1. Энэхүү журмын зорилго нь Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 51 дүгээр зүйлд заасны дагуу иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Зөвлөлийн (цаашид “Зөвлөл” гэх) үйл ажиллагааг зохицуулахад оршино.” гэсэн зохицуулалт, холбогдох арга хэмжээг журмын төслөөр тавьсан зорилгодоо хүрч чадах эсэхийг тооцон судлахад ашиглана.

Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 51

дүгээр зүйлийн 51.2-т зааснаар Зөвлөл нь иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын бүрэн эрхэд хамаарах асуудлаар бие даан аливаа шийдвэр гаргахгүй. Хурлын зөвлөл нь Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 51 дүгээр зүйлийн 51.1 дэх хэсэгт зааснаар зөвхөн хуралдааны шийдвэрийн биелэлтийг хангуулах арга хэмжээг зохион байгуулах, хуралдааны бэлтгэл хангах, хуралдаан хоорондын хугацаанд Хурлын хороо, ажлын хэсгийн үйл ажиллагааг уялдуулан зохицуулах гэсэн үүрэгтэйгээр ажиллах юм. Мөн энэ хуулийн 46 дугаар зүйлд зааснаар Зөвлөл нь иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит бус хуралдааныг хуралдуулах санаачлага гаргаж болно гэж зохицуулсан болно.

Иймд дээрх зорилтод хүрэх ач холбогдол бүхий зүйл, заалт төсөлд тусгагдсан эсэхийг шинжилж дараах зохицуулалтыг сонгон судаллаа. Үүнд журмын төслийн:

- 3.4. Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын үйл ажиллагаа, хуралдааны шийдвэрийн биелэлт хангуулах, эрчимжүүлэх тухай албан даалгавар гаргаж, хэрэгжилтийг зохион байгуулна.
- 4.5. Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын хуралдаанаар хэлэлцүүлэхээр Засаг захиргаа нутаг дэвсгэрийн нэгж түүний удирдлагын тухай хуулийн 47 дугаар зүйл, 47.1-д заасан эрх бүхий этгээдээс өргөн барьсан асуудал, тухайн нэгжийн болон Хурлын чиг үүрэг, бүрэн эрхэд хамаарах асуудлыг Зөвлөлийн хурлаар урьдчилан хэлэлцэж санал дүгнэлт өгч, уялдуулан зохицуулж, зөвлөн тусална.
- 5.2. Хурлын хороодын үйл ажиллагааны төлөвлөгөө боловсруулах, түүний хэрэгжилтэд хяналт тавих ажлыг зохион байгуулж хуралдаанаар хэлэлцүүлнэ.
- 5.3. Хурлын хороодын үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлнэ.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн тавин есдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт *“Нутгийн өөрөө удирдах байгууллага бол аймаг, нийслэл, сум, дүүрэгт тухайн нутаг дэвсгэрийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал, баг, хооронд иргэдийн Нийтийн Хурал, тухайн Хурлын хуралдааны чөлөө цагт түүний Тэргүүлэгчид мөн.”* гэж тусгасны дагуу Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 2006 онд батлагдсан шинэчилсэн найруулгад Тэргүүлэгчдийн бүрэн эрхийг ихээхэн өргөн хүрээтэй тодорхойлсон байсан. Энэхүү хуулийн зохицуулалтыг нутгийн өөрөө удирдах байгууллагын үндсэн зарчмыг алдагдуулж байна, Тэргүүлэгчид гэх цөөн тооны хүмүүс Хурлын бүрэн эрхийг хурлын чөлөө цагт хэрэгжүүлнэ гэсэн шалтгаанаар Хурлын өмнөөс шийдвэр гаргаж байна, Хурлын хуралдаан жилд 2-3 удаа ёс төдий хуралдаж Тэргүүлэгчдийн урьдчилан хэлэлцэж шийдвэрлэсэн асуудлыг баталгаажуулдаг байгууллага болсон гэсэн шүүмжлэл, шаардлага Хурлын төлөөлөгчид, судлаачид, иргэний нийгмийн байгууллагууд тавьж ирсэн гэж Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийн үзэл баримтлалд дурдсан.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн тавин есдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт Хурлын Тэргүүлэгчдийн талаарх заалтыг үгүй болгох, эсхүл тэдгээрийг сонгох шалгуурыг тодорхой болгох. Хурлын Тэргүүлэгчдэд Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулиар өмч, газрын эзэмшил, ашиглалт, үнэ тариф тогтоох гэх мэт Хурлын өөрийнх нь олон чухал эрхийг өгсөн нь цөөн тооны эрх мэдэл

бүхий хүмүүс Хурлын өмнөөс шийдвэр гаргахад хүргэж байна¹ гэж Үндсэн хуулийн хэрэгжилтийн байдалд хийсэн дүн шинжилгээнд үзжээ.

Улмаар Монгол Улсын Үндсэн хуулийн дээрх заалтад 2019 онд оруулсан нэмэлт өөрчлөлтөөр *“Нутгийн өөрөө удирдах байгууллага нь аймаг, нийслэл, сум, дүүрэгт тухайн нутаг дэвсгэрийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал, баг, хороонд иргэдийн Нийтийн Хурал байна. Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал хуулиар тогтоосон хязгаарын хүрээнд өмчийн удирдлагыг хэрэгжүүлэх, татварын хувь хэмжээг тогтоох эрхтэй. Нутгийн өөрөө удирдах байгууллагын чиг үүрэг, төсвийн харилцааны үндсийг тухайн нутаг дэвсгэрийн эдийн засаг, нийгмийн амьдралын тодорхой онцлогт нийцүүлэн хуулиар тогтоож болно.”* гэж өөрчилсөн. Тодруулбал *“...тухайн Хурлын хуралдааны чөлөө цагт түүний Тэргүүлэгчид мөн”* гэж тусгасан хэсгийг хассан.

Энэ хүрээнд Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 2020 онд батлагдсан шинэчилсэн найруулгад Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын зөвлөл байгуулах тухай заасан.

Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 51 дүгээр зүйлийн 51.2-т зааснаар Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын зөвлөл нь иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын бүрэн эрхэд хамаарах асуудлаар бие даан аливаа шийдвэр гаргахгүй. Мөн хуулийн 51 дүгээр зүйлийн 51.1-т зааснаар Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын зөвлөл нь зөвхөн хуралдааны шийдвэрийн биелэлтийг хангуулах арга хэмжээг зохион байгуулах, хуралдааны бэлтгэл хангах, хуралдаан хоорондын хугацаанд Хурлын хороо, ажлын хэсгийн үйл ажиллагааг уялдуулан зохицуулах гэсэн чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ.

Зорилгод хүрэх шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын зөвлөлийн дээрх хуулиар хүлээсэн чиг үүргийг хэрэгжүүлэх зорилт бүхий зохицуулалт тусгагдсан эсэхийг шалгаж, ач холбогдолтой зохицуулалтыг сонгож авч дүн шинжилгээ хийлээ.

Хуралдааны шийдвэрийн биелэлтийн хангуулах арга хэмжээг зохион байгуулах чиг үүрэг:

Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын хуралдааны шийдвэрийн биелэлт хангуулах зохицуулалт журмын төслийн гуравдугаар бүлэгт тусгагдсан. Түүнээс голлох ач холбогдол бүхий зохицуулалтыг журмын төслийн 3.4-т *“Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын үйл ажиллагаа, хуралдааны шийдвэрийн биелэлт хангуулах, эрчимжүүлэх тухай албан даалгавар гаргаж, хэрэгжилтийг зохион байгуулна.”* гэсэн зохицуулалт байна.

Мөн журмын төслийн 6.5-д *“Зөвлөл холбогдох хууль, тогтоомжоор үйлдсэн албан даалгавар, зөвлөмж, хурлын тэмдэглэлийн хэвлэмэл хуудас хэрэглэнэ”* гэж зохицуулсан. Албан даалгавар гэдэг нь эрх бүхий албан тушаалтнаас дээд газрын шийдвэрийг хэрэгжүүлэх болон цаг үеийн ажлыг эрчимжүүлэх зорилгоор баталсан захирамжилсан баримт бичгийг хэлдэг.²

¹ Монгол Улсын 1992 оны Үндсэн хуулийн хэрэгжилтийн байдалд хийсэн дүн шинжилгээ, УИХ-ын Тамгын газар, НҮБХХ-ийн захиалгаар хийсэн судалгаа, 2016 он.

² Баримт бичиг. 1-р хэсэг: Баримт бичгийн нэр, төрөл, тодорхойлолт. Монгол Улсын стандарт MNS5140-1 : 2021

Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 49 дүгээр зүйлийн 49.1.-т “*Бүх шатны Засаг дарга тухайн Хурлаас гарсан шийдвэрийг хэрэгжүүлэх үүрэгтэй.*” гэж заасан бөгөөд мөн хуулийн 65 дугаар зүйлийн 65.1.1.-т “*Хурлын шийдвэрийг хангалтгүй биелүүлсэн гэж тухайн Хурал дүгнэсэн,*” бол Засаг даргад хариуцлага тооцохоор зохицуулсан.

Засаг даргад хариуцлага тооцох үндэслэл бий болсон гэж Хурлын төлөөлөгчдийн гуравны нэгээс доошгүй нь үзэж гарын үсэг зурсан бол Хурал 15 хоногийн дотор хуралдаанаараа хэлэлцэж, Засаг даргыг огцруулах, эсхүл түүнд сахилгын шийтгэл ногдуулах асуудлыг дээд шатны Засаг дарга, Ерөнхий сайдад нийт төлөөлөгчдийн олонхын саналаар тавьж шийдвэрлүүлэх тухай мөн хуулийн 65 дугаар зүйлийн 65.2-т заажээ.

Хурлын шийдвэрийн биелэлтийг хангалтгүй биелүүлсэн этгээдэд шийдвэрийн биелэлтийг хангуулахаар зөвлөлөөс албан даалгавар гаргах нь Хурлын бүрэн эрхэд хамаарах асуудлаар шийдвэр гаргасан гэж үзэх нөхцөлийг бүрдүүлсэн байна.

Иймд тус зохицуулалтыг зорилгод нийцсэн гэж дүгнэхэд учир дутагдалтай бөгөөд “Харилцан уялдаа” шалгуур үзүүлэлтээр үнэлсэн байдалд хуралдааны шийдвэрийн биелэлтийн хангуулах арга хэмжээг зохион байгуулах чиг үүргийн давхардал болон хууль тогтоомжийн нийцлийг шалгах хэсэгт үүсч буй асуудлыг нарийвчлан тусгасан болно.

Хуралдааны бэлтгэл хангах чиг үүрэг:

- 4.5. Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын хуралдаанаар хэлэлцүүлэхээр Засаг захиргаа нутаг дэвсгэрийн нэгж түүний удирдлагын тухай хуулийн 47 дугаар зүйл, 47.1-д заасан эрх бүхий этгээдээс өргөн барьсан асуудал, тухайн нэгжийн болон Хурлын чиг үүрэг, бүрэн эрхэд хамаарах асуудлыг Зөвлөлийн хурлаар урьдчилан хэлэлцэж санал дүгнэлт өгч, уялдуулан зохицуулж, зөвлөн тусална.

Дүгнэлт гэж аливаа үйл ажиллагаа, ажил хэрэг, бодит байдлын явц, үр дүнг тодорхойлсон баримт бичгийг хэлдэг. Харин санал гэж аливаа шийдвэрт тусгах зорилгоор тухайн асуудлаар баримтлах бодлогын талаар санал дэвшүүлсэн баримт бичгийг хэлнэ.³

Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын зөвлөл санал, дүгнэлт гаргах тухай хууль болон журамд зохицуулаагүй. Журмын төслийн 6.5-д “*Зөвлөл холбогдох хууль, тогтоомжоор үйлдсэн албан даалгавар, зөвлөмж, хурлын тэмдэглэлийн хэвлэмэл хуудас хэрэглэнэ*” гэж зохицуулсан.

Иймд Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын зөвлөл санал, дүгнэлт гаргах боломжгүй гэж үзэхээр байна.

Гэсэн хэдий ч журмын дөрөвдүгээр бүлгийн 4.1-4.4 дэх хэсэгт тусгагдсан зохицуулалт Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын хуралдааны бэлтгэл хангах арга хэмжээг зохион байгуулах чиг үүргийг хэрэгжүүлэх зорилтыг хангаж байгааг дурдах нь зүйтэй.

³ Баримт бичиг. 1-р хэсэг: Баримт бичгийн нэр, төрөл, тодорхойлолт. Монгол Улсын стандарт MNS5140-1 : 2021

Хуралдаан хоорондын хугацаанд Хурлын хороо, ажлын хэсгийн үйл ажиллагааг уялдуулан зохицуулах чиг үүрэг:

- 5.2. Хурлын хороодын үйл ажиллагааны төлөвлөгөө боловсруулах, түүний хэрэгжилтэд хяналт тавих ажлыг зохион байгуулж хуралдаанаар хэлэлцүүлнэ.
- 5.3. Хурлын хороодын үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлнэ.

2006 онд батлагдсан Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 20.1.11-т “Хурлын хороо болон түр хорооны ажлыг зохицуулан зохион байгуулах, өөрийн дэргэдэх байгууллагын үйл ажиллагааг чиглүүлэн удирдах,” бүрэн эрхийг Иргэдийн хурлын Тэргүүлэгчид хэрэгжүүлж байсан. Өмнө дурдсанчлан 2020 онд батлагдсан Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуульд Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын Тэргүүлэгч гэх ойлголт, зохицуулалт байхгүй болсон бөгөөд түүний орон Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын зөвлөл хуралдаан хоорондын хугацаанд хурлын хороо, ажлын хэсгийн үйл ажиллагааг уялдуулан зохицуулах чиг үүргийг хуулиар хүлээсэн байна.

Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын зөвлөл хурлын хороодын үйл ажиллагааны чиглэл, тоо, бүрэлдэхүүн, түүнчлэн хороо, ажлын хэсэг байгуулах, хороог татан буулгах, тэдгээрийн ажиллах журмыг боловсруулж, хурлаар батлуулж, түүний хэрэгжилтэд хяналт тавих, хурлын хороо, ажлын хэсгийн үйл ажиллагааг уялдуулан зохицуулах тухай зохицуулалт нь журмын төсөлд тусгагдсан зорилгод нийцсэн. Гэсэн хэдий ч Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын зөвлөлөөс хурлын хороодод ямар дэмжлэг үзүүлэх зэрэг талаарх шаардлагатай зохицуулалт орхигдсон байна. Журмын төсөлд шаардлагатай зохицуулалтыг орхигдуулсан эсэх шалгуурын хүрээнд энэ тухай дэлгэрэнгүй тусгасан тул тухайн хэсгээс дүн шинжилгээг харна уу.

3.2. “Ойлгомжтой байдал” шалгуур үзүүлэлтээр үнэлсэн байдал

Журмын төсөл нь Нэг: Нийтлэг үндэслэл. Хоёр. Зөвлөлийн бүрэлдэхүүнийг тогтоох, сонгох, чөлөөлөх. Гурав. Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын хуралдааны шийдвэрийн биелэлт хангуулах. Дөрөв. Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын хуралдааны бэлтгэл хангах арга хэмжээг зохион байгуулах. Тав. Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын хороо, ажлын хэсгийн үйл ажиллагааг уялдуулан зохицуулах Зургаа. Зөвлөлийн үйл ажиллагааны зохион байгуулалт. Долоо: Бусад гэх 7 бүлэг, 46 хэсгээс бүрдэж байх бөгөөд хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх “Ойлгомжтой байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийг бүхэлд нь авч үзэж, дүн шинжилгээ хийлээ.

Шалгах хуулийн заалт	Хариулт
Хууль тогтоомжийн тухай хууль	
29 дүгээр зүйл. Хуулийн төслийн эх бичвэрийн агуулгад тавих нийтлэг шаардлага	
29.1.1.Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээнд нийцсэн, бусад хууль, үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалтай уялдсан байх;	Уг шаардлагыг хангасан.
29.1.2.тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн харилцаанд хамаарах асуудлыг бүрэн тусгасан байх;	Уг шаардлагыг хангаагүй.
29.1.3.тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн	Уг шаардлагыг хангасан.

харилцааны хүрээнээс хальсан асуудлыг тусгахгүй байх;	
29.1.4.тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн харилцаанд үл хамаарах хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах буюу хүчингүй болсонд тооцох тухай заалт тусгахгүй байх;	Уг шаардлагыг хангасан.
29.1.5.зүйл, хэсэг, заалт нь хоорондоо зөрчилгүй байх;	Уг шаардлагыг хангасан.
29.1.6.хэм хэмжээ тогтоогоогүй, тунхагласан шинжтэй буюу нэг удаа хэрэгжүүлэх заалт тусгахгүй байх;	Уг шаардлагыг хангасан.
29.1.7.бусад хуулийн заалтыг давхардуулан заахгүйгээр шаардлагатай бол түүнийг эш татах, энэ тохиолдолд эшлэлийг тодорхой хийж, хуулийн нэр болон хэвлэн нийтэлсэн албан ёсны эх сурвалжийг бүрэн гүйцэд заасан байх;	Уг шаардлагыг хангасан.
29.1.8.тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн харилцаа, хуулийн үйлчлэх хүрээ, эрх зүйн харилцаанд оролцогч хүн, хуулийн этгээдийн эрх, үүрэг, зохицуулалтад удирдлага болгох, харгалзан үзэх нөхцөл байдал, нийтийн эрх зүйн этгээдийн чиг үүрэг, эрх хэмжээ, тэдгээрийг биелүүлэх журам;	Уг шаардлагыг хангаагүй.
29.1.9.шаардлагатай тохиолдолд эрх зүйн хэм хэмжээг зөрчсөн этгээдэд хүлээлгэх хариуцлагын төрөл, хэмжээ, хуулийн хүчин төгөлдөр болох хугацаа, хууль буцаан хэрэглэх тухай заалт, хуулийг дагаж мөрдөх журмын зохицуулалт, бусад хуулийн зүйл, заалтыг хүчингүй болсонд тооцох, хасах заалт;	Уг шаардлагыг хангасан.
29.1.10.шаардлагатай тохиолдолд бусад хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах болон хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай дагалдах хуулийн төслийг боловсруулсан байх;	Уг шаардлагыг хангасан.
29.1.11.хуулийн төсөл нь хуулийн зорилго гэсэн зүйлтэй байж болох бөгөөд зорилгод тус хуулиар хангахаар зорьж байгаа иргэний үндсэн эрх, бэхжүүлэх үндсэн зарчим, хүрэх үр дүнг тусгана.	Уг шаардлагыг хангасан.
30 дугаар зүйл. Хуулийн төслийн хэл зүй, найруулгад тавих нийтлэг шаардлага	
30.1.1.Монгол Улсын Үндсэн хууль, бусад хуульд хэрэглэсэн нэр томъёог хэрэглэх;	Уг шаардлагыг хангасан.
30.1.2.нэг нэр томъёогоор өөр өөр ойлголтыг илэрхийлэхгүй байх;	Уг шаардлагыг хангасан.
30.1.3.үг хэллэгийг монгол хэл бичгийн дүрэмд нийцүүлэн хоёрдмол утгагүй товч, тодорхой, ойлгоход хялбараар бичих;	Уг шаардлагыг хангаагүй.
30.1.4.хүч оруулсан нэр томъёо хэрэглэхгүй байх;	Уг шаардлагыг хангасан.
30.1.5.жинхэнэ нэрийг ганц тоон дээр хэрэглэх.	Уг шаардлагыг хангасан.

Дээрх шаардлагыг хангаагүй гэж дүгнэсэн зохицуулалтын тухай судалгааны дараачийн хэсгүүдэд дэлгэрүүлэн тайлбарлъя.

Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын зөвлөлийн ажиллах журам	Шаардлага хангаагүй үндэслэл
--	-------------------------------------

2.1. Зөвлөлийн бүрэлдэхүүнийг Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 51 дүгээр зүйлийн 51.1. дэх хэсэгт заасан ёсоор аймаг, нийслэл, дүүрэгт 7, суманд 5, аймгийн төвийн болон хүн амын тоо нь 9 001 /есөн мянга нэг/-ээс дээш суманд 7 гишүүний бүрэлдэхүүнтэй тогтооно.	Үг хэллэгийг монгол хэл бичгийн дүрэмд нийцүүлэн хоёрдмол утгагүй товч, тодорхой, ойлгоход хялбараар бичих шаардлагыг хангаагүй. Тус хэсэгт аймаг, нийслэл, дүүрэгт 7, суманд 5, аймгийн төвийн болон хүн амын тоо нь 9 001-с дээш суманд 7 гишүүний бүрэлдэхүүнтэй тогтооно гэж зохицуулсан хэсгээс “аймгийн төвийн болон” гэсэн хэсэг нь илүүц болжээ. Зөвлөлийн бүрэлдэхүүн аймагт 7 байх тухай тодорхой заасан тул ойлгомжтой байх үүднээс “аймгийн төвийн болон” гэснийг хасах.
2.3. Аймаг, нийслэл, дүүргийн Зөвлөлийн гишүүнийг улс төрийн нам, эвслийн бүлэгтэй зөвшилцөн нэр дэвшүүлж, олонхын саналаар сонгоно. 2.4. Сумын Зөвлөлийн гишүүнийг төлөөлөгчдөөс нэр дэвшүүлж, олонхын саналаар сонгоно.	Хэн, хэнийг, ямар арга журмаар сонгох нь тодорхойгүй. Тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн харилцаанд хамаарах асуудлыг бүрэн тусгасан байх шаардлагыг хангаагүй. Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулга, энэхүү журмын төслийг судлахад Зөвлөлийн гишүүн нь тухайн аймаг, нийслэл, дүүргийн Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын төлөөлөгч байх тухай зохицуулсан. Иймд тухайн шатны төлөөлөгчдөөс зөвлөлийн гишүүнийг сонгоно гэж логигоор ойлгогдох боловч журамд тусгагдаагүй байна. Мөн зөвлөлийн гишүүнийг сонгох санал хураалтыг илээр эсхүл нууц санал хураалтаар явуулах зэрэг санал авах журмыг тодорхойлоогүй орхигдуулсан байна. Нууц санал хураалт нь төлөөлөгч хэнээс ч хараат бусаар санал өгөх эрхийг баталгаажуулах үндэслэлтэй.
2.7. Зөвлөлийн гишүүн нь хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр удаа дараа хуралд оролцоогүй, Хурлын төлөөлөгчийн ёс зүйн дүрмийг зөрчсөн тохиолдолд Зөвлөлийн гишүүдийн олонхын саналаар чөлөөлөх тухай саналыг хуралдаанаар хэлэлцүүлэн шийдвэрлүүлнэ;	Тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн харилцаанд хамаарах асуудлыг бүрэн тусгасан байх шаардлагыг хангаагүй. Ямар хуралдаанаар уг асуудлыг шийдвэрлүүлэх тодорхойгүй. Түүнчлэн зөвлөлийн гишүүнийг чөлөөлөх зохицуулалтыг бүрэн зохицуулаагүй. Зөвлөлийн гишүүн нь тухайн шатны хурлын төлөөлөгч байх тул Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 41 дүгээр зүйлийн 41.1-т заасан Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын төлөөлөгчийн бүрэн эрх дуусгавар болох зохицуулалтын агуулгыг эсхүл уг заалтыг бүрэн ишлэх шаардлагатай байжээ.
Гурав. Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын хуралдааны шийдвэрийн биелэлт	Үг хэллэгийг монгол хэл бичгийн дүрэмд нийцүүлэн... тодорхой, ойлгоход хялбараар

хангуулах. 3.1. Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын хуралдааны шийдвэрийн биелэлт хангуулах, эрчимжүүлэх ажлыг зохион байгуулах чиглэл холбогдох Хурлын хороод, ажлын хэсэгт өгнө. 3.2. Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын хуралдааны шийдвэрийн биелэлтийн явц, үр дүнгийн талаар Засаг дарга, дэргэдэх агентлагийн удирдлагын мэдээлэл сонсоно. 3.3. Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын үйл ажиллагаа, хуралдааны шийдвэрийн биелэлт, хэрэгжилтийн явц, үр дүнд хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийж, түүний үр дүнг дээшлүүлэх чиглэл өгнө. 3.4. Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын хуралдааны шийдвэрийн биелэлт хангуулах, эрчимжүүлэх тухай албан даалгавар гаргаж, хэрэгжилтийг зохион байгуулна. 3.5. Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын үйл ажиллагаа, хуралдааны шийдвэр, түүний биелэлтийн талаар олон нийтэд жилд хоёроос доошгүй удаа мэдээлнэ. Дөрөв. Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын хуралдааны бэлтгэл хангах арга хэмжээг зохион байгуулах. 4.1. Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 46 дугаар зүйлийн 46.2 дахь хэсэгт заасны дагуу ээлжит хуралдааны товыг Хурлын даргын захирамжаар баталж, бэлтгэл ажлыг зохион байгуулна. 4.2. Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 46 дугаар зүйлийн 46.3, 46.4. дэх хэсэгт заасны дагуу ээлжит бус хуралдааны товыг Хурлын даргын захирамжаар баталж, бэлтгэл ажлыг зохион байгуулна. Тав. Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын хороо, ажлын хэсгийн үйл ажиллагааг уялдуулан зохицуулах бүлгийн 5.1-5.5 6.7. Зөвлөлийн хурлаар хэлэлцэх асуудалтай холбоотой материалыг ажлын хоёроос доошгүй өдрийн өмнө гишүүдэд урьдчилан хүргэж танилцах, санал, дүгнэлт боловсруулах боломжоор хангана. Долоо. Бусад бүлэг бүхэлдээ.	бичих шаардлагыг хангаагүй. Журмын уг зохицуулалтыг хэн хэрэгжүүлэхийг тодорхойлоогүй, эзэн биегүй зохицуулалтууд тусгасан байна. Монгол Улсын Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 2 дугаар хавсралт “Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлал”-н Хоёрдугаар бүлгийн 3.4.-т “Хуулийн төслийн зүйл, хэсэг, заалтын өгүүлбэрийн бүтэц нь энгийн буюу зэрэгцсэн нийлмэл хэлбэртэй байна. Хуулийн төслийн эх бичвэрийн өгүүлбэр нь нэг бүрэлдэхүүнтэй буюу нэрлэсэн, эсхүл эзэн биегүй байхаас зайлсхийх хэрэгтэй.” гэсэн. Иймд уг ажлыг Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын зөвлөл гүйцэтгэх бол түүнийг тодорхой тусгах нь зүйтэй байна. Нөгөө талаас Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 45 дугаар зүйлийн 45.1 “Аймаг, сум, нийслэл, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал нь хуралдаанаар хэлэлцэх асуудлыг урьдчилан бэлтгэх, санал, дүгнэлт гаргах, Хурлын тогтоол, шийдвэрийн биелэлтийг хянан шалгах чиг үүрэг бүхий Хурлын хороо байгуулан ажиллуулж Хурлын тасралтгүй, байнгын үйл ажиллагааг хангана.” гэж заасан хурлын хорооны чиг үүрэгтэй давхцалтай байж болзошгүй байна. Чиг үүргийн давхцалын тухай журмын төсөлд зөвлөлийн гүйцэтгэх чиг үүргийг давхардуулан тусгасан эсэх шалгуурын хүрээнд нарийвчлан шалгасан болно. Дүн шинжилгээг тус хэсгээс харна уу.
Тав. Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын хороо, ажлын хэсгийн үйл ажиллагааг уялдуулан зохицуулах 5.1. Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 45 дугаар зүйлийн 45.5. дахь хэсэгт заасан журам	Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 45 дугаар зүйлийн 45.5.-т “Хорооны үйл ажиллагааны чиглэл, тоо, бүрэлдэхүүн, түүнчлэн хороо, ажлын хэсэг байгуулах, хороог татан буулгах,

боловсруулан Хурлын хуралдаанаар батлуулж, хэрэгжилтэд хяналт тавина. 5.2. Хурлын хороодын үйл ажиллагааны төлөвлөгөө боловсруулах, түүний хэрэгжилтэд хяналт тавих ажлыг зохион байгуулж хуралдаанаар хэлэлцүүлнэ. 5.5. Хурлын хороодын ажиллах журмын хэрэгжилтэд хяналт тавих ажлыг зохион байгуулж хуралдаанаар хэлэлцүүлнэ.	<i>тэдгээрийн ажиллах журмыг Хурал өөрөө тогтооно.</i>” гэж заасан. Зөвлөл нь Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын хорооны ажиллах журмыг боловсруулж хурлаар батлуулж, түүний хэрэгжилтэд хяналт тавьж, хурлын хороод, ажлын хэсгийн уялдааг хангаж болох боловч Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын хороодын үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг боловсруулж, түүндээ өөрөө хяналт тавих нь зохисгүй юм.
5.3. Хурлын хороодын үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлнэ.	Ямар дэмжлэг үзүүлэх нь тодорхойгүй. Үг хэллэгийг монгол хэл бичгийн дүрэмд нийцүүлэн... тодорхой, ойлгоход хялбараар бичих шаардлагыг хангаагүй.

Журмын төслийг бүхэлд нь авч үзэхэд Хууль тогтоомжийн тухай хууль болон Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 2 дугаар хавсралтаар батлагдсан Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлалд нийцээгүй байна гэж дүгнэлээ.

3.3. “Зардал” шалгуур үзүүлэлтээр үнэлсэн байдал

Энэхүү шалгуур үзүүлэлтийн дагуу зардлын тооцоо хийх ажиллагааг Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 4 дүгээр хавсралт “Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоог хийх аргачлал”-р хийсэн тайланд тодорхой тусгасан. Тооцооллыг уг тайлангаас харна уу.

3.4. “Харилцан уялдаа” шалгуур үзүүлэлтээр үнэлсэн байдал

Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийн хавсралт “Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын ажиллах журам”-ын төслийг Хууль тогтоомжийн тухай хууль, Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 3 дугаар хавсралтыг тус тус үндэслэн “харилцан уялдаа холбоотой байх” гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд үнэлэх нь:

1. Журмын төслийн зохицуулалт нь тухайн журмын төслийн зорилттой нийцэж байгаа эсэх шалгуурын хүрээнд:

Журмын төслийн 1.1-т “*Энэхүү журмын зорилго нь Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 51 дүгээр зүйлд заасны дагуу иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Зөвлөлийн (цаашид “Зөвлөл” гэх) үйл ажиллагааг зохицуулахад оршино.*” гэсэн.

Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 51 дүгээр зүйлийн 51.1.-т “*Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал нь хуралдааны шийдвэрийн биелэлтийг хангуулах арга хэмжээг зохион байгуулах, хуралдааны бэлтгэл хангах, хуралдаан хоорондын хугацаанд Хурлын хороо, ажлын хэсгийн үйл ажиллагааг уялдуулан зохицуулах үүрэг бүхий таваас долоо хүртэл төлөөлөгчийн бүрэлдэхүүнтэй иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Зөвлөл байгуулна. Зөвлөлийг Хурлын дарга тэргүүлнэ.*” мөн хуулийн 51 дүгээр зүйлийн 51.3-т “*Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Зөвлөлийн ажиллах журмыг Улсын Их Хурал батална.*” гэж тус тус заасан.

Журмын төсөл нь

- Нэг: Нийтлэг үндэслэл.
- Хоёр. Зөвлөлийн бүрэлдэхүүнийг тогтоох, сонгох, чөлөөлөх.
- Гурав. Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын хуралдааны шийдвэрийн биелэлт

хангуулах.

- Дөрөв. Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын хуралдааны бэлтгэл хангах арга хэмжээг зохион байгуулах.
- Тав. Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын хороо, ажлын хэсгийн үйл ажиллагааг уялдуулан зохицуулах
- Зургаа. Зөвлөлийн үйл ажиллагааны зохион байгуулалт.
- Долоо: Бусад гэх 7 бүлэг, 46 хэсгээс бүрдсэн.

Энэхүү судалгаанд хууль тогтоомжид нийцээгүй гэж дүгнэснээс бусад журмын төслийн зохицуулалт зорилтод нийцэж байна.

2. Журмын төслийн “хууль тогтоомж” гэсэн хэсэгт заасан хуулиудын нэр тухайн харилцаанд хамаарах хууль мөн эсэх шалгуурын хүрээнд:

“Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын зөвлөлийн ажиллах журам” төслийн 1.3-т *“Зөвлөл нь үйл ажиллагаандаа төрийн хууль тогтоомжийг дээдлэхийн зэрэгцээ иргэдийн нийтлэг эрх ашиг, санал хүсэлтийг харгалзан хамтын удирдлагын зарчмыг удирдлага болгоно.”* гэж зохицуулсан.

Хуулийн зарчим нь түүний зорилго, агуулгыг хэрэгжүүлэхэд нөлөөлдөг хөшүүрэг тул хуулийн зүйл, заалтыг хэрэглэхэд эргэлзээ гарсан тохиолдолд асуудлыг тухайн хуулийн зарчмын хүрээнд авч үздэг. Иймд хуулийн зарчмын утгыг бүрхэгдүүлсэн цөөн үгээр, эсхүл хэд хэдэн зарчимд хамаарах утгыг нэг зарчим болгох, хэтэрхий нуршсан олон үгээр томъёолохоос зайлсхийнэ гэж Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 2 дахь хавсралт “Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлал”-ын 3.3.7-д заасан.

Иймд төрийн хууль тогтоомж гэж байхгүй тул “Монгол Улсын хууль тогтоомж” эсхүл “Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хууль, түүнд нийцүүлэн гаргасан бусад хууль тогтоомжийг удирдлага болгоно” гэж зохицуулж болох юм.

3. Журмын төсөлд тодорхойлсон нэр томъёо тухайн журмын төслийн болон бусад хуулийн нэр томъёотой нийцэж байгаа эсэх шалгуурын хүрээнд:

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 30 дугаар зүйлд зааснаар нэр томъёо нь олон утгатай эсхүл өргөн утгатай бөгөөд түүнийг нарийвчлан тодорхойлох шаардлагатай, мөн шинээр бий болсон ойлголт буюу нэр томъёо нь нийтэд ойлгомжгүй бол нэр томъёоны тайлбар хэрэглэхээр заасан.

Журмын төсөлд нэр томъёоны тайлбар хэрэглээгүй бөгөөд Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын зөвлөл нь шинээр бий болсон ойлголт хэдий ч Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 51 дүгээр зүйлийн 51.1-т *“Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал нь хуралдааны шийдвэрийн биелэлтийг хангуулах арга хэмжээг зохион байгуулах, хуралдааны бэлтгэл хангах, хуралдаан хоорондын хугацаанд Хурлын хороо, ажлын хэсгийн үйл ажиллагааг уялдуулан зохицуулах үүрэг бүхий таваас долоо хүртэл төлөөлөгчийн бүрэлдэхүүнтэй иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Зөвлөл байгуулна. Зөвлөлийг Хурлын дарга тэргүүлнэ.”* гэж зохицуулсан тул дээр тайлбар хэрэглэх шаардлагагүй байна.

Мөн журмын төсөл дэх нэр томъёо нь бусад хуультай зөрчилдсөн, өөр утга агуулга илэрхийлсэн байдлаар тусгагдаагүй тул энэ шаардлагыг хангасан байна гэж үзлээ.

4. Журмын төслийн зүйл, заалт тухайн журмын төсөл болон бусад хуулийн заалттай нийцэж байгаа эсэх шалгуурын хүрээнд:

Журмын төслийн зүйл заалтууд утга, агуулгын хувьд өөр хоорондоо нийцэж байгаа тул хуулийн төслийн шинэлэг зохицуулалт нь Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуультай нийцэж байгаа эсэх шалгуур үзүүлэлтээр авч үзвэл:

Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын зөвлөлийн ажиллах журам	Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хууль /шинэчилсэн найруулга/	Тайлбар
2.1.Зөвлөлийн бүрэлдэхүүнийг Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 51 дүгээр зүйлийн 51.1. дэх хэсэгт заасан ёсоор аймаг, нийслэл, дүүрэгт 7, суманд 5, аймгийн төвийн болон хүн амын тоо нь 9 001 /есөн мянга нэг/-ээс дээш суманд 7 гишүүний бүрэлдэхүүнтэй тогтооно.	51 дүгээр зүйлийн 51.1.-т “Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал нь ...таваас долоо хүртэл төлөөлөгчийн бүрэлдэхүүнтэй иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Зөвлөл байгуулна...”	Холбогдох хуульд нийцсэн. Уг хуулийн зохицуулалтыг илүү нарийвчилсан байна.
2.9. Зөвлөлийг Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 51 дүгээр зүйлийн 51.1. дэх хэсэгт заасан ёсоор тухайн шатны Хурлын дарга тэргүүлнэ. 6.4. Зөвлөлийн хурлыг Хурлын даргын эзгүйд түүний санал болгосноор аль нэг гишүүн удирдана.	51 дүгээр зүйлийн 51.1.-т “... Зөвлөлийг Хурлын дарга тэргүүлнэ.” 46 дугаар зүйлийн 46.6-д “Анхдугаар хуралдаанаас бусад хуралдааныг тухайн Хурлын дарга хуралдаан эхлэхээс долоогоос доошгүй хоногийн өмнө зарлан хуралдуулна. Хуралдааныг Хурлын дарга, түүний эзгүйд Хурлын даргын санал болгосноор төлөөлөгчдийн аль нэг нь удирдана.”	Холбогдох хуулийн агуулгад нийцсэн.
3.3. Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын үйл ажиллагаа, хуралдааны шийдвэрийн биелэлт, хэрэгжилтийн явц, үр дүнд хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийж, түүний үр дүнг дээшлүүлэх чиглэл өгнө. 3.4. Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын хуралдааны шийдвэрийн биелэлт хангуулах, эрчимжүүлэх тухай албан даалгавар гаргаж, хэрэгжилтийг зохион байгуулна. 7.8. Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний	51.2.Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Зөвлөл нь Хурлын бүрэн эрхэд хамаарах асуудлаар бие даан шийдвэр гаргахгүй. 35 дугаар зүйл. Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын бүрэн эрх 35.1.Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ: 35.1.6.тухайн Хурлын шийдвэрийн хэрэгжилтийн талаарх Засаг даргын тайланг хэлэлцэж, ажилд нь үнэлэлт, дүгнэлт өгөх; 35.1.15.Хурлын шийдвэрийг хэрэгжүүлэх Засаг даргын үйл ажиллагаанд хяналт тавих;	Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын зөвлөл нь хурлын бүрэн эрхэд хамаарах асуудлаар бие даан шийдвэр гаргахгүй хэмээн хуульд тусгайлан зохицуулсан. Шийдвэр гэж хамтран шийдвэр гаргах эрх бүхий байгууллагууд болон тухайн байгууллагаас дагаж мөрдүүлэхээр гаргасан өөрийн үйл ажиллагаанд болон гадагш чиглэсэн асуудлаар баталсан баримт бичгийг хэлдэг. Санал, дүгнэлт, албан даалгавар гэдэгт юуг ойлгох тухай өмнө

удирдлагын тухай хуулийн 41, 42, 43 дугаар зүйлд заасан нөхцөл үүссэн тохиолдолд санал, дүгнэлт боловсруулан хуралдаанаар хэлэлцүүлж шийдвэрлүүлнэ;	35.1.17.хуульд заасан бусад бүрэн эрх. 41 дүгээр зүйл.Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын төлөөлөгчийн бүрэн эрх дуусгавар болох 41.2.Хурлын төлөөлөгчийг энэ хуулийн 41.1.2, 41.1.4, 41.1.5-д заасан тохиолдолд чөлөөлөх, 41.1.3, 41.1.6, 41.1.7-д заасан тохиолдолд огцруулах тухай асуудлыг иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлаар хэлэлцэж шийдвэрлэнэ. 43 дугаар зүйл.Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын төлөөлөгчид хүлээлгэх хариуцлага 43.1.Хурлын төлөөлөгч хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр хуралдаанд оролцоогүй, Хурлын дэг зөрчсөн, эсхүл үйл ажиллагаагаа хуульд заасны дагуу тайлагнаагүй бол Хурлаас дараах хариуцлага хүлээлгэнэ: 43.1.1.сануулах; 43.1.2.хэлэлцэж байгаа асуудлаар асуулт асуух, үг хэлэх эрхийг тухайн хуралдааны хугацаанд хасах; 43.1.3.санал хураалтаас бусад үйл ажиллагаанд оролцох эрхийг тухайн хуралдааны хугацаанд хасах; 43.1.4.асуудал оруулах эрхийг тухайн хуралдааны хугацаанд хасах.	дурдсан. Санал, дүгнэлт нь шийдвэр болохгүй хэдий ч тодорхой этгээдэд хариуцлага хүлээлгэх шийдвэрийн үндэслэл болох, дүгнэлтийг захиргааны актад тооцон шүүхэд маргаан хянан шийдвэрлэж буй тохиолдол практик байгааг анхаарах шаардлагатай. Түүнчлэн журмын төслийн 6.5-д “Зөвлөл холбогдох хууль, тогтоомжоор үйлдсэн албан даалгавар, зөвлөмж, хурлын тэмдэглэлийн хэвлэмэл хуудас хэрэглэнэ.” гэж заасан бөгөөд үүнд санал, дүгнэлт тусгагдаагүй. Санал, дүгнэлт гаргана гэснээр журмын төслийн зохицуулалт хоорондоо болон хуульд нийцээгүй гэж үзэх боломжтой байна. Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын зөвлөлийн хуралдааны шийдвэрийн биелэлт, хэрэгжилтийн явц, үр дүнд хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийж, түүний үр дүнг дээшлүүлэх чиглэл, албан даалгавар гаргах зэрэг журмын төслийн 3.3, 3.4-т заасан нь Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын бүрэн эрхэд хамаарах асуудлыг зөвлөл өөрийн чиг үүрэгт хамааруулан шийдвэрлэхээр тусгасан гэж дүгнэх боломжтой.
4.1. Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 46 дугаар зүйлийн 46.2 дахь хэсэгт заасны дагуу ээлжит хуралдааны товыг Хурлын	51.1.... Зөвлөлийг Хурлын дарга тэргүүлнэ. 52.1.Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын дарга дараах нийтлэг бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:	Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын даргын бүрэн эрхэд ээлжит болон ээлжит бус хуралдааныг товлон зарлах, бэлтгэлийг хангах,

даргын захирамжаар баталж, бэлтгэл ажлыг зохион байгуулна. 4.2. Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 46 дугаар зүйлийн 46.3, 46.4. дэх хэсэгт заасны дагуу ээлжит бус хуралдааны товыг Хурлын даргын захирамжаар баталж, бэлтгэл ажлыг зохион байгуулна.	52.1.1.тухайн Хурлын ээлжит болон ээлжит бус хуралдааныг товлон зарлах, бэлтгэлийг хангах; 52.1.4.эрх бүхий этгээдээс Хурлаар хэлэлцүүлэхээр тавьсан саналыг хүлээн авах, гарах шийдвэрийн төслийг боловсруулах, хуралдаанаар хэлэлцүүлэх ажлыг зохион байгуулах;	шийдвэрийн төслийг боловсруулах, хуралдаанаар хэлэлцэх ажлыг зохион байгуулах тусгагдсан бөгөөд хурлын дарга нь Зөвлөлийг тэргүүлэх тул зөвлөл нь хуралдааны бэлтгэл хангах чиг үүргийн хүрээнд хурлын даргын бүрэн эрхэд тусгагдсан ажлыг гүйцэтгэх боломжтой. Хуульд нийцсэн байна.
4.6.Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын хуралдаанаар хэлэлцүүлэхээр Зөвлөлд ирүүлсэн материалыг хянаж шаардлагатай гэж үзвэл холбогдох байгууллагаас тайлбар, лавлагаа, бусад материал гаргуулж авна.	47.2.-т “Энэ хуулийн 47.1-д заасан саналд холбогдох тооцоо, судалгаа, лавлагаа, гарах шийдвэрийн төслийг хавсаргаж хуралдаан болохоос ажлын хоёр өдрийн өмнө Хурлын төлөөлөгчдөд тараах бөгөөд энэ шаардлагыг хангаагүй асуудлыг хуралдаанаар хэлэлцэхгүй.” 51.2.Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Зөвлөл нь Хурлын бүрэн эрхэд хамаарах асуудлаар бие даан шийдвэр гаргахгүй.	Журмын төслийн тус заалт дахь бусад материал гэдэгт Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 47.2-т заасан “тооцоо, судалгаа” хамааруулан ойлгохоор байна. Нөгөө талаас зөвлөл хуралдааны бэлтгэл хангах үүднээс хэлэлцүүлэх асуудлын материалын бүрдлийг шалгаж, шаардлагатай тохиолдолд тайлбар, лавлагаа, бусад материал гаргуулж авах эрхтэй байх боловч энэхүү шаардлагыг хангаагүй асуудлыг хуралдаанаар хэлэлцүүлэхээс татгалзах эрхтэй гэж ойлгож болохгүйг анхаарах нь зүйтэй. Харин хуульд заасан шаардлага хангаагүй асуудлыг хуралд танилцуулж, хурлаас шаардлага хангуулахаар чиглэл зөвлөлд ирсний дагуу холбогдох этгээдээс бусад материалыг шаардах эрхтэй юм.
5.6. Зөвлөлийн гишүүнээр Хурлын хороо, ажлын хэсэг ахлуулж болно.	45.2.Хороог Хурлын бүрэн эрхийн хугацаанд төлөөлөгчдийн бүрэлдэхүүнтэйгээр байгуулах бөгөөд Хорооны даргыг тухайн хорооны төлөөлөгчдийн	Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын зөвлөл болон хорооны бүрэлдэхүүн нь төлөөлөгчдөөс бүрдэхээр зохицуулсан. Зөвлөл нь Хурлын

	дотроос сонгоно. 51.1.Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал нь ...таваас долоо хүртэл төлөөлөгчийн бүрэлдэхүүнтэй иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Зөвлөл байгуулна. Зөвлөлийг Хурлын дарга тэргүүлнэ. 39.1.Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын төлөөлөгч дараах эрх, үүрэгтэй байна: 39.1.2.Хурлын хороонд харьяалагдах;	хороодын үйл ажиллагаа, ажиллах журмын хэрэгжилтэд хяналт тавьж, дэмжлэг үзүүлж ажиллах чиг үүрэгтэй. Иймд нэг төлөөлөгч зөвлөл болон хурлын хороодод давхар харьяалагдаж, улмаар хурлын хороог ахлах нь ашиг сонирхолын зөрчил үүсгэх нөхцлийг бүрдүүлэх үндэслэлтэй юм. Тиймээс зөвлөлийн гишүүн нь давхар хурлын хороонд харьяалагдах боломжийг хязгаарлах зохицуулалт тусгах нь илүү зүйтэй байна.
7.3. Тухайн нэгжид үйл ажиллагаа эрхэлдэг аж ахуйн нэгж байгууллага, иргэнээс иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал түүний Зөвлөл, Хурлын даргын нэр дээр ирсэн өргөдөл, гомдлыг хэлэлцэж, холбогдох хууль, тогтоомжийн хүрээнд хариу өгөх, холбогдох байгууллагад шилжүүлнэ.	39.1.Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын төлөөлөгч дараах эрх, үүрэгтэй байна: 39.1.8.сонгогчидтой тогтмол холбоотой ажиллаж, тэднээс тавьсан өргөдөл, санал, гомдлыг зохих журмын дагуу шийдвэрлэх буюу эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтанд уламжлан хариуг хуульд заасан хугацаанд авах; 52.1.Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын дарга дараах нийтлэг бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ: 52.1.9.иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагаас тухайн Хуралд ирүүлсэн өргөдөл, санал, гомдлыг шийдвэрлэх ажлыг зохион байгуулах;	Уг зохицуулалт нь Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын төлөөлөгч болон хурлын даргын бүрэн эрхийг зөвлөл хэрэгжүүлэх мэтээр зохицуулсан байна. Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын зөвлөлийг хурлын дарга тэргүүлэх тухай өмнө дурдсан. Иймд зөвлөл нь гомдлыг хэлэлцэж, хариу өгөх бус ирсэн өргөдөл, гомдлын хариу албан бичгийн төслийг боловсруулах, холбогдох байгууллагад шилжүүлэх саналыг Иргэдийг хурлын даргад гаргах нь зүйтэй юм.

Дээрх хүснэгтээс харахад журмын төслийн Иргэдийн төлөөлөгчдийн зөвлөл дүгнэлт, албан даалгавар гаргах, өргөдөл, гомдолд хариу өгөх, зөвлөлийн гишүүн хурлын хороо, ажлын хэсгийг ахлахаас бусад журмын төслийн зүйл, заалт хоорондоо болон бусад хуулийн зүйл, заалттай нийцэж байна.

5. Журмын төслийн зүйл, заалт тухайн журмын төслийн болон бусад хуулийн заалттай давхардаагүй байна.
6. Журмын төслийг хэрэгжүүлэх этгээдийг тодорхой тусгах шалгуурын хүрээнд: Журмын төслийн дараах зохицуулалтууд хэрэгжүүлэх этгээдийг тодорхой тусгаагүй. Монгол Улсын Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 2 дугаар хавсралт “Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлал”-н Хоёрдугаар бүлгийн 3.4.-т *“Хуулийн төслийн зүйл, хэсэг, заалтын өгүүлбэрийн бүтэц нь энгийн буюу зэрэгцсэн нийлмэл хэлбэртэй байна. Хуулийн төслийн эх бичвэрийн өгүүлбэр нь нэг бүрэлдэхүүнтэй буюу нэрлэсэн, эсхүл эзэн биегүй байхаас зайлсхийх*

хэрэгтэй.” гэсэн шаардлагыг хангаагүй байна. Үүнд:

Гурав. Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын хуралдааны шийдвэрийн биелэлт хангуулах.

- 3.1. Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын хуралдааны шийдвэрийн биелэлт хангуулах, эрчимжүүлэх ажлыг зохион байгуулах чиглэл холбогдох Хурлын хороод, ажлын хэсэгт өгнө.
- 3.2. Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын хуралдааны шийдвэрийн биелэлтийн явц, үр дүнгийн талаар Засаг дарга, дэргэдэх агентлагийн удирдлагын мэдээлэл сонсоно.
- 3.3. Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын үйл ажиллагаа, хуралдааны шийдвэрийн биелэлт, хэрэгжилтийн явц, үр дүнд хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийж, түүний үр дүнг дээшлүүлэх чиглэл өгнө.
- 3.4. Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын хуралдааны шийдвэрийн биелэлт хангуулах, эрчимжүүлэх тухай албан даалгавар гаргаж, хэрэгжилтийг зохион байгуулна.
- 3.5. Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын үйл ажиллагаа, хуралдааны шийдвэр, түүний биелэлтийн талаар олон нийтэд жилд хоёроос доошгүй удаа мэдээлнэ.

Дөрөв. Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын хуралдааны бэлтгэл хангах арга хэмжээг зохион байгуулах.

- 4.1. Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 46 дугаар зүйлийн 46.2 дахь хэсэгт заасны дагуу ээлжит хуралдааны товыг Хурлын даргын захирамжаар баталж, бэлтгэл ажлыг зохион байгуулна.
- 4.2. Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 46 дугаар зүйлийн 46.3, 46.4. дэх хэсэгт заасны дагуу ээлжит бус хуралдааны товыг Хурлын даргын захирамжаар баталж, бэлтгэл ажлыг зохион байгуулна.

Тав. Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын хороо, ажлын хэсгийн үйл ажиллагааг уялдуулан зохицуулах

- 5.1. Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 45 дугаар зүйлийн 45.5. дахь хэсэгт заасан журам боловсруулан Хурлын хуралдаанаар батлуулж, хэрэгжилтэд хяналт тавина.
- 5.2. Хурлын хороодын үйл ажиллагааны төлөвлөгөө боловсруулах, түүний хэрэгжилтэд хяналт тавих ажлыг зохион байгуулж хуралдаанаар хэлэлцүүлнэ.
- 5.3. Хурлын хороодын үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлнэ.
- 5.4. Хурлын хороодын үйл ажиллагаатай холбоотой зардлыг хурлын төсөвт тусгаж хуралдаанаар батлуулна.
- 5.5. Хурлын хороодын ажиллах журмын хэрэгжилтэд хяналт тавих ажлыг зохион байгуулж хуралдаанаар хэлэлцүүлнэ.
- 6.7. Зөвлөлийн хурлаар хэлэлцэх асуудалтай холбоотой материалыг ажлын хоёроос доошгүй өдрийн өмнө гишүүдэд урьдчилан хүргэж танилцах, санал, дүгнэлт боловсруулах боломжоор хангана.

Долоо. Бусад

- 7.1. Иргэдийн эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах, орчны бохирдол, байгалийн тэнцэл алдагдахаас хамгаалуулах эрхийг хангах асуудлаар Засаг дарга, түүний орлогч, Засаг даргын Тамгын газар, дэргэдэх агентлагийн удирдлагад

асуулга тавих, түүний хариуг хэлэлцэж санал, зөвлөмж, өгөх шаардлагатай тохиолдолд хуралдаанаар хэлэлцүүлнэ.

7.2. Нутаг дэвсгэртээ төрийн хууль тогтоомж, Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурал, Засгийн газрын шийдвэрийг тайлбарлан таниулах, сурталчлах, хэрэгжилтийг зохион байгуулах асуудлаар Засаг даргад асуулга тавьж, хуралдаанд танилцуулна.

7.3. Тухайн нэгжид үйл ажиллагаа эрхэлдэг аж ахуйн нэгж байгууллага, иргэнээс иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал түүний Зөвлөл, Хурлын даргын нэр дээр ирсэн өргөдөл, гомдлыг хэлэлцэж, холбогдох хууль, тогтоомжийн хүрээнд хариу өгөх, холбогдох байгууллагад шилжүүлнэ.

7.4. Баг, хорооны иргэдийн Нийтийн Хурлын Зөвлөлийн үйл ажиллагааны тайланг хүлээн авч, арга зүйн зөвлөгөө дэмжлэг үзүүлнэ.

7.5. Баг, хорооны иргэдийн Нийтийн Хурлын Зөвлөлийн үйл ажиллагаа явуулахтай холбоотой зардлыг иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын төсөвт тусган хуралдаанаар батлуулна.

7.6. Тухайн нэгжид оршин суугаа иргэд, аж ахуйн нэгж байгууллагаас орон нутгийн хөгжлийг дэмжих, эдийн засаг, нийгмийн тулгамдсан асуудлыг шийдвэрлэхээр, нийгмийн хариуцлагын хүрээнд гаргасан аливаа үүсгэл санаачилгыг хуралдаанаар хэлэлцүүлнэ.

7.7. Хурлын төлөөлөгчөөс Засаг даргад тавьсан асуулгын хариуг шуурхай гаргуулахад анхаарч шаардлагатай тохиолдолд хуралдаанаар хэлэлцүүлнэ.

7.8. Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 41, 42, 43 дугаар зүйлд заасан нөхцөл үүссэн тохиолдолд санал, дүгнэлт боловсруулан хуралдаанаар хэлэлцүүлж шийдвэрлүүлнэ;

Журам нь Иргэдийн төлөөлөгчдийн зөвлөлийн ажиллах журам хэдий ч Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын зөвлөлийн чиг үүрэг Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуульд заасан Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын хороо, Засаг даргын Тамгын газрын чиг үүрэгтэй тодорхой хэмжээгээр давхцаж байгааг анхаарч дээрх ажлыг Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын зөвлөл гүйцэтгэх бол түүнийг тодорхой, эзэн биеийг нэрлэн зааж тусгах нь зүйтэй байна.

7. Журмын төсөлд шаардлагатай зохицуулалтыг орхигдуулсан эсэх шалгуурын хүрээнд:

Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын зөвлөлийн ажиллах журам	Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хууль	Тайлбар
2.3. Аймаг, нийслэл, дүүргийн Зөвлөлийн гишүүнийг улс төрийн нам, эвслийн бүлэгтэй зөвшилцөн нэр дэвшүүлж, олонхын саналаар сонгоно. 2.4. Сумын Зөвлөлийн гишүүнийг төлөөлөгчдөөс нэр дэвшүүлж, олонхын саналаар сонгоно.	Хуульд энэ тухай зохицуулалт тусгагдаагүй.	Хэн, хэнийг, ямар арга журмаар сонгох нь тодорхойгүй. Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгад Зөвлөлийн гишүүн нь тухайн Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын төлөөлөгч байх тухай зохицуулсан. Иймд тухайн шатны төлөөлөгчдөөс зөвлөлийн гишүүнийг

		сонгоно гэж логигоор ойлгогдох боловч журамд тодорхой тусгагдаагүй байна. Мөн зөвлөлийн гишүүнийг сонгох санал хураалтыг илээр эсхүл нууц санал хураалтаар явуулах зэрэг санал авах журмыг тодорхойлоогүй орхигдуулсан байна.
2.7. Зөвлөлийн гишүүн нь хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр удаа дараа хуралд оролцоогүй, Хурлын төлөөлөгчийн ёс зүйн дүрмийг зөрчсөн тохиолдолд Зөвлөлийн гишүүдийн олонхын саналаар чөлөөлөх тухай саналыг хуралдаанаар хэлэлцүүлэн шийдвэрлүүлнэ;	41 дүгээр зүйл. Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын төлөөлөгчийн бүрэн эрх дуусгавар болох 41.1.Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын төлөөлөгчийн бүрэн эрх дараах үндэслэлээр хугацаанаас өмнө дуусгавар болно: 41.1.1.нас барсан; 41.1.2.хүндэтгэн үзэх бусад шалтгаанаар чөлөөлөгдөх хүсэлтээ өөрөө гаргасан; 41.1.3.гэмт хэрэг үйлдсэн болох нь шүүхийн хүчин төгөлдөр шийтгэх тогтоолоор батлагдсан; 41.1.4.тухайн орон нутгаас шилжсэн; 41.1.5.энэ хуульд өөрөөр заагаагүй бол төрийн жинхэнэ албан тушаалд томилогдсон; 41.1.6.энэ хуулийн 40.1-д заасныг зөрчсөн; 41.1.7.Хурлын төлөөлөгчийн ёс зүйн дүрмийг удаа дараа, эсхүл ноцтой зөрчсөн; 41.1.8.Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуульд заасан үндэслэлээр төлөөлөгчөөр сонгогдсонд тооцсон тухай шийдвэр хүчингүй болсон.	Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 51 дүгээр зүйлийн 51.1-т зааснаар зөвлөлийн гишүүн нь иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын төлөөлөгч байх тул хурлын төлөөлөгчдийн бүрэн эрх дуусгавар болох агуулга нь зөвлөлийн гишүүнийг чөлөөлөх зохицуулалтад бүрэн тусгагдсан байх шаардлагатай. Төлөөлөгчийн бүрэн эрх дуусгавар болох зохицуулалтаас зөвхөн хурлын төлөөлөгч ёс зүйн дүрмийг зөрчсөн үндэслэлийг тусгасан, бусад үндэслэлийг орхигдуулсан байна. Иймд тус зохицуулалтад Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын төлөөлөгчийн бүрэн эрх дуусгавар болох үндэслэлийг иш татах.
	38.5.Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын төлөөлөгч нь үйл ажиллагаандаа баримтлах ёс зүйн дүрэмтэй байх бөгөөд ёс зүйн дүрмийг Хурал батална.	Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын зөвлөл нь хуралдааны бэлтгэл хангах арга хэмжээг зохион байгуулах чиг үүргийн хүрээнд хурлаар батлагдах ёс зүйн дүрмийн төслийг боловсруулан, хурлаар батлуулах боломжтой. Энэ тухай зохицуулалт журамд тусгагдаагүй байна.

2.8. Зөвлөлийн гишүүдэд урамшуулал олгож болох ба урамшуулал олгох журмыг тухайн хурал батална.	55.1.Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал төсөвтэй байх бөгөөд төсвийг Хурлын нарийн бичгийн дарга захиран зарцуулна. 55.2.Энэ хуулийн 55.1-д заасан төсөв нь Хурлын үйл ажиллагааны болон ажлын албаны төсвөөс бүрдэнэ.	Зөвлөлийн гишүүдэд урамшуулал олгох санхүүжилтийн эх үүсвэр тодорхойгүй байна. Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурал нь төсөвтэй байх бөгөөд төсөв нь үйл ажиллагааны төсвөөс бүрдэж байна. Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын үйл ажиллагаа гэдэгт зөвлөлийн хэрэгжүүлэх чиг үүрэг хамаарах тул урамшууллын санхүүжилтийг хурлын төсвөөс гаргах боломжтой юм.
3.5. Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын үйл ажиллагаа, хуралдааны шийдвэр, түүний биелэлтийн талаар олон нийтэд жилд хоёроос доошгүй удаа мэдээлнэ.	39.3.Хурлын төлөөлөгч нь хуралдааны чөлөөт цагт Хурлын хорооны үйл ажиллагаанд оролцож, төлөөлөгчийн хувьд хийсэн ажлынхаа талаарх мэдээллийг Хурлын цахим хуудсаар болон бусад хэлбэрээр сонгогчдод мэдээлнэ.	Ямар хэлбэрээр мэдээллэх тухай зохицуулаагүй орхигдуулсан. Иймд Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 39 дүгээр зүйлийн 39.3-т заасантай адилаар цахим хуудсаар болон бусад хэлбэрээр мэдээлнэ гэж тусгах.
6.7. Зөвлөлийн хурлаар хэлэлцэх асуудалтай холбоотой материалыг ажлын хоёроос доошгүй өдрийн өмнө гишүүдэд урьдчилан хүргэж танилцах, санал, дүгнэлт боловсруулах боломжоор хангана.		Хэн хэрэгжүүлэх нь тодорхойгүй. Зөвлөл нь өөрийн ажлын алба, нарийн бичигтэй байх эсэх зохицуулалт хууль болон журмын төсөлд тусгагдаагүй.

Орон нутгийн өөрийн удирдлагын тухай Европын Хартид сонгогдсон төлөөлөгчдөд бүрэн эрхээ чөлөөтэй хэрэгжүүлэх бололцоо олгох тухай заагаад (7.1), үүргээ гүйцэтгэх хугацаанд гаргасан зардлын зэрэгцээ төлөөлөгчөөр сонгогдон ажилласан хугацаанд алдсан орлого, нийгмийн даатгалын төлбөрийг нь нөхөн олгох, төлөөлөгчийн хувьд гүйцэтгэсэн ажилтай нь дүйцсэн урамшуулал олгож байх тухай заажээ (7.2). Төлөөлөгчдийн цалин, урамшууллын асуудлыг улс орнууд янз бүрээр зохицуулсан байна.

Жишээлбэл, Германд төлөөллийн байгууллагад сонгуульт үүрэг хүлээхийг сайн дурын ажил гэж үзэж ирсэн учраас шууд хориглодог, Литвад төлөөлөгчийн үүргээ хэрэгжүүлэхэд зарцуулсан цагт нь тохирсон цалин олгодог, Хорватад цалин авахыг хориглосон хэрнээ төлөөлөгчийн үүргээ гүйцэтгэхэд гарсан зардлыг нь нөхөн олговор байдлаар олгодог байна.⁴

⁴ 2006 онд батлагдсан Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаварт хийсэн судалгаа. УБ., 2019 он. 70 дахь тал.

Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 32 дугаар зүйлийн 32.11-д “Иргэдийн нийтийн хурлын хуралдааны даргад ажилласан хугацааны урамшууллыг сум, дүүргийн иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын төсвөөс олгож болно”, 44 дүгээр зүйлийн 44.2. “Хурлын төсөвт төлөөлөгчийн үйл ажиллагаа, тэдгээрийг чадавхжуулах арга хэмжээний зардлыг тусгана. Зардлын нийтлэг жишиг, зарцуулах, тайлагнах журмыг Засгийн газар батална.” гэж тус тус заасан.

Иймд төлөөлөгч зөвлөлийн гишүүнээр ажиллах тохиолдолд түүнд олгох урамшууллыг хурлын төсөвт тусгаж, санхүүжилтийг шийдвэрлэх боломжтой гэж харж байна.

Мөн зөвлөл нь хурлын бэлтгэлийг хангах арга хэмжээ зохион байгуулах чиг үүргийн хүрээнд Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлаас батлах /Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын төлөөлөгчийн ёс зүйн дүрэм, Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын хуралдааны дэг зэрэг/ нийт төлөөлөгч нарт хамаарах дүрэм, журмын төслийг боловсруулж хуралдаанаар хэлэлцүүлэн батлуулах тухай зохицуулалт нэмж, тусгах шаардлагатай. Энэ талаарх зохицуулалт орхигджээ.

Дээрх дурдсан үндэслэлүүдийг анхаарч журмын төсөлд орхигдуулсан зохицуулалтыг холбогдох хууль тогтоомжид нийцүүлэн нэмж тусгах шаардлагатай байна.

8. Журмын төсөлд зөвлөлийн гүйцэтгэх чиг үүргийг давхардуулан тусгасан эсэх шалгуурын хүрээнд Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хууль шинэчилсэн найруулгыг судлан үзэж дараах дүгнэлтийг хийлээ.

Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын зөвлөлийн ажиллах журам	Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хууль	Тайлбар
1.1.Энэхүү журмын зорилго нь Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 51 дүгээр зүйлд заасны дагуу иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Зөвлөлийн (цаашид “Зөвлөл” гэх) үйл ажиллагааг зохицуулахад оршино. Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 51 дүгээр зүйл. Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Зөвлөл 51.1.Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал нь хуралдааны шийдвэрийн биелэлтийг хангуулах арга хэмжээг зохион байгуулах,	45.1.Аймаг, сум, нийслэл, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал нь хуралдаанаар хэлэлцэх асуудлыг урьдчилан бэлтгэх, санал, дүгнэлт гаргах, Хурлын тогтоол, шийдвэрийн биелэлтийг хянан шалгах чиг үүрэг бүхий Хурлын хороо байгуулан ажиллуулж Хурлын тасралтгүй, байнгын үйл ажиллагааг хангана. 52.1.Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын дарга дараах нийтлэг бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ: 52.1.1.тухайн Хурлын ээлжит болон ээлжит бус хуралдааныг товлон зарлах, бэлтгэлийг хангах; 52.1.2.тухайн Хурлын хуралдааныг даргалах, гарсан	Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын зөвлөл Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын хороо болон Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын ажлын албаны хуралдааны бэлтгэл хангах, хуралдааны шийдвэрийн биелэлтийн хангуулах, хянан шалгах чиг үүрэг давхцалтай мэт харагдаж байх боловч дараах байдлаар зарчмын ялгаатай байгааг анхаарах шаардлагатай байна. Үүнд: Зөвлөл нь: - Хуралдааны бэлтгэл хангах арга хэмжээг зохион байгуулах; - Хуралдааны шийдвэрийн биелэлт хангуулах;

хуралдааны бэлтгэл хангах, хуралдаан хоорондын хугацаанд Хурлын хороо, ажлын хэсгийн үйл ажиллагааг уялдуулан зохицуулах үүрэг бүхий таваас долоо хүртэл төлөөлөгчийн бүрэлдэхүүнтэй иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Зөвлөл байгуулна. Зөвлөлийг Хурлын дарга тэргүүлнэ. 51.2.Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Зөвлөл нь Хурлын бүрэн эрхэд хамаарах асуудлаар бие даан шийдвэр гаргахгүй.	шийдвэрийг ёсчилж баталгаажуулах, хэрэгжилтийг зохион байгуулах; 52.1.4.эрх бүхий этгээдээс Хурлаар хэлэлцүүлэхээр тавьсан саналыг хүлээн авах, гарах шийдвэрийн төслийг боловсруулах, хуралдаанаар хэлэлцүүлэх ажлыг зохион байгуулах; 52.1.5.Хурлын шийдвэрийн биелэлтийг хянан шалгах ажлыг зохион байгуулах;	- Хурлын хороод, ажлын хэсгийн үйл ажиллагааг уялдуулан зохицуулах. Хороо нь: - Хуралдаанаар хэлэлцэх асуудлыг урьдчилан бэлтгэх, санал, дүгнэлт гаргах; - Хурлын тогтоол, шийдвэрийн биелэлтийг хянан шалгах; Ажлын алба⁵: - Хурлын хуралдааны бэлтгэл хангах; - Тэмдэглэл хөтлөх, тогтоол, шийдвэрийн төслийг бэлтгэх; - Төлөөлөгчид, хороод, зөвлөлийн үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлэх; - Хурлын төсвийг захиран зарцуулах; - Хурлын бичиг хэргийг хөтлөх зэрэг;
3.1.Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын хуралдааны шийдвэрийн биелэлт хангуулах, эрчимжүүлэх ажлыг зохион байгуулах чиглэл холбогдох Хурлын хороод, ажлын хэсэгт өгнө. 3.3.Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын үйл ажиллагаа, хуралдааны шийдвэрийн биелэлт, хэрэгжилтийн явц, үр дүнд хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийж, түүний үр дүнг дээшлүүлэх чиглэл өгнө. 3.4.Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын хуралдааны шийдвэрийн биелэлт хангуулах, эрчимжүүлэх тухай албан	45.1.Аймаг, сум, нийслэл, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал нь хуралдаанаар хэлэлцэх асуудлыг урьдчилан бэлтгэх, санал, дүгнэлт гаргах, Хурлын тогтоол, шийдвэрийн биелэлтийг хянан шалгах чиг үүрэг бүхий Хурлын хороо байгуулан ажиллуулж Хурлын тасралтгүй, байнгын үйл ажиллагааг хангана. 52.1.Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын дарга дараах нийтлэг бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ: 52.1.5.Хурлын шийдвэрийн биелэлтийг хянан шалгах ажлыг зохион байгуулах; 67.1.Аймаг, сум, нийслэл, дүүргийн Засаг даргын ажлын алба нь тамгын газар байх бөгөөд доор дурдсан чиг үүргийг	Засаг захиргаа нутаг дэвсгэрийн нэгж түүний удирдлагын тухай хуулийн 45.1-т зааснаар Хурлын тогтоол, шийдвэрийн биелэлтийг хянан шалгах чиг үүрэг бүхий хурлын хороо байгуулан ажиллуулна гэж заасан. Үүний дагуу хурал бүр тогтоол, шийдвэрийн биелэлтийг хянан шалгах чиг үүрэгтэй хороо байгуулахаар байна. Журмын төслийн 3.1-т заасан хуралдааны шийдвэрийн биелэлт хангуулах, эрчимжүүлэх ажлыг зохион байгуулах чиглэлийг Хурлын тогтоол, шийдвэрийн биелэлтийг хянан шалгах

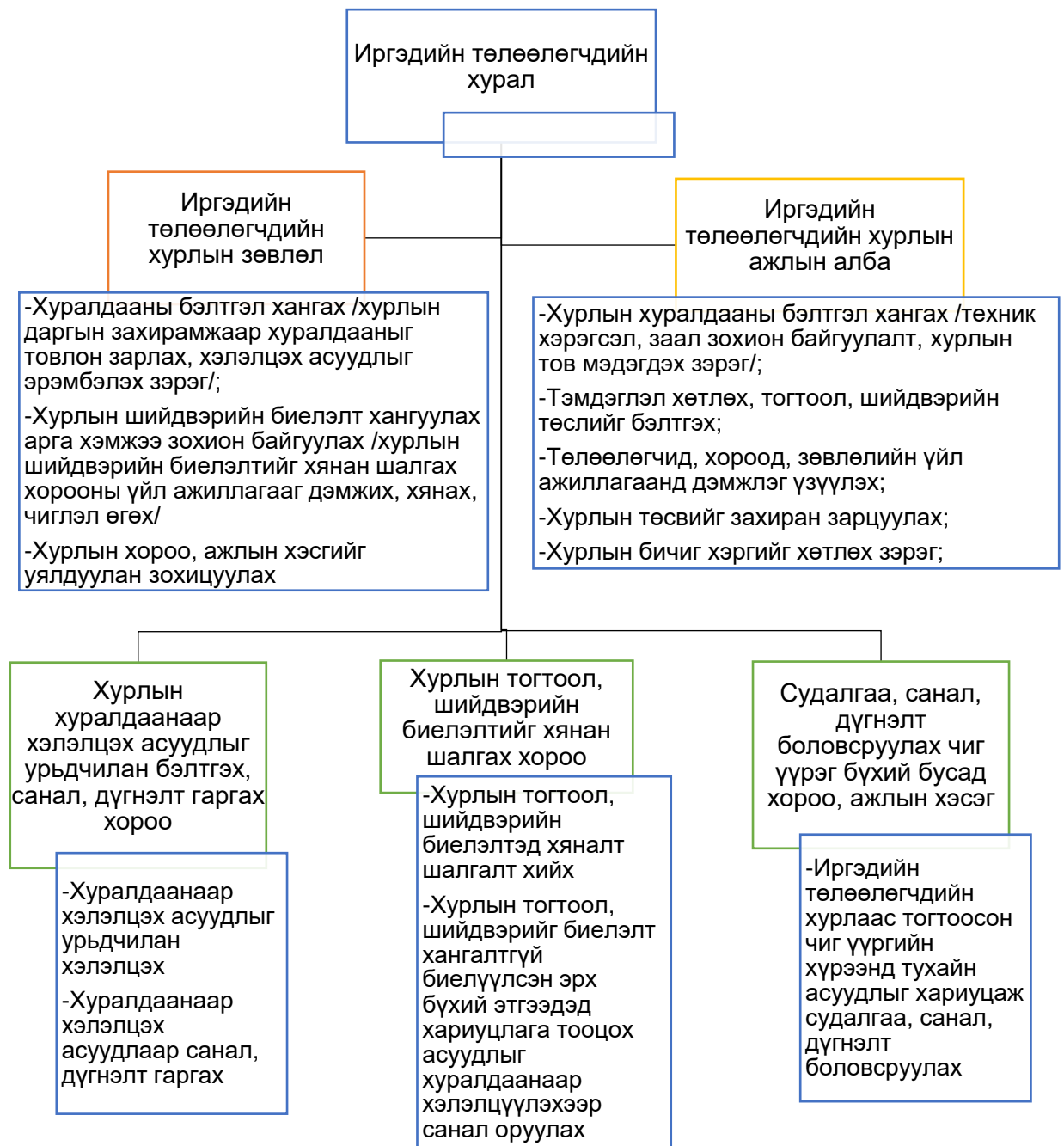
⁵ Хамтын бүтээл. Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн албан бус тайлбар. УБ., 2020 он.

даалгавар хэрэгжилтийг байгуулна.	гаргаж, зохион хэрэгжүүлнэ: 67.1.4.хууль тогтоомж, Засгийн газар, Хурал, Засаг даргын шийдвэрийг холбогдох байгууллага, албан тушаалтанд хүргүүлэх, хэрэгжилтийг зохион байгуулах, гүйцэтгэлд нь хяналт тавьж үр дүнг тооцох; 65.1.Засаг даргад дараах үндэслэлээр хариуцлага тооцно: 65.1.1.Хурлын шийдвэрийг хангалтгүй биелүүлсэн гэж тухайн Хурал дүгнэсэн; 47.1.Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын хороо, төлөөлөгч, тухайн нэгжийн Засаг дарга асуудал санаачлан Хуралд хэлэлцүүлэхээр оруулах эрхтэй.	чиг үүрэг бүхий хороонд өгөх боломжтой. Гэсэн хэдий ч Журмын төслийн 3.3, 3.4-т зааснаар хуралдааны шийдвэрийн биелэлт, хэрэгжилтийн явц, үр дүнд хяналт шинжилгээ, үнэлгээ хийж, түүнийг дээшлүүлэх чиглэл болон албан даалгавар гаргаж хэрэгжилтийг зохион байгуулах нь Тус хорооны болон Засаг даргын Тамгын газрын чиг үүрэгтэй давхцаж байна. Иймд зөвлөл нь шийдвэрийн биелэлтийг хангуулах чиг үүргийн хүрээнд бие даан хяналт шинжилгээ, үнэлгээ хийж, чиглэл албан даалгавар гаргах нь хуульд нийцэхгүй. Хурлын тогтоол, шийдвэрийн биелэлтийг хянан шалгах чиг үүргийн хорооноос шалгалт хийж, шийдвэрийг хангалтгүй биелүүлсэн этгээдэд хариуцлага ногдуулах асуудлыг хуралдаанаар хэлэлцүүлэхээр санал оруулж, шийдвэрлүүлнэ. Мөн Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын даргаас ирсэн чиглэл, үүрэг даалгаврын хүрээнд шийдвэрийн биелэлт хангуулах арга хэмжээг зохион байгуулах болохыг анхаарах шаардлагатай байна. Арга хэмжээ зохион байгуулах гэдэгт хянан шалгах хамааралгүйг анхаарах нь зүйтэй.
4.5. Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын хуралдаанаар хэлэлцүүлэхээр Засаг захиргаа нутаг дэвсгэрийн нэгж түүний удирдлагын тухай хуулийн 47 дугаар	45.1.Аймаг, сум, нийслэл, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал нь хуралдаанаар хэлэлцэх асуудлыг урьдчилан бэлтгэх, санал, дүгнэлт гаргах, Хурлын тогтоол, шийдвэрийн	Иргэдийн төлөөлөгчдийн зөвлөлийн хурлаар Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлаар хэлэлцэх асуудлыг урьдчилан хэлэлцэж санал дүгнэлт өгөх зохицуулалт нь

зүйл, 47.1-д заасан эрх бүхий этгээдээс өргөн барьсан асуудал, тухайн нэгжийн болон Хурлын чиг үүрэг, бүрэн эрхэд хамаарах асуудлыг Зөвлөлийн хурлаар урьдчилан хэлэлцэж санал дүгнэлт өгч, уялдуулан зохицуулж, зөвлөн тусална.	биелэлтийг хянан шалгах чиг үүрэг бүхий Хурлын хороо байгуулан ажиллуулж Хурлын тасралтгүй, байнгын үйл ажиллагааг хангана. 45.4.Хурал нь судалгаа, санал, дүгнэлт боловсруулах чиг үүрэг бүхий бусад хороо, ажлын хэсэг байгуулан ажиллуулж болно. 51.2.Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Зөвлөл нь Хурлын бүрэн эрхэд хамаарах асуудлаар бие даан шийдвэр гаргахгүй.	Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын хороонд судалгаа, санал, дүгнэлт боловсруулах чиг үүрэг бүхий хороо, ажлын хэсгийн ажлын чиг үүрэгтэй давхацсан. Хуралдааны бэлтгэл хангах чиг үүргийн хүрээнд Хороо нь хэлэлцэх асуудлыг урьдчилан бэлтгэх, санал, дүгнэлт гаргах ажлыг хариуцна. Харин зөвлөл нь хурлын даргаар тэргүүлүүлэх учир хурлын даргын зөвлөлд өгсөн үүрэг даалгаврын дагуу хуралдааныг товлон зарлах, хэлэлцэх асуудлыг эрэмбэлэх, хурлын хороодуудад хурлаар хэлэлцэх асуудлыг урьдчилан хэлэлцэхийг мэдэгдэх, тэдгээрийн хэрэгжилтэд хяналт тавих зэрэг чиг үүргийг хэрэгжүүлэх боломжтой юм.
---	---	--

Дээрх хүснэгтээс дүгнэхэд Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын зөвлөлийн Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын хуралдааны шийдвэрийн биелэлтийг хангуулах арга хэмжээг зохион байгуулах талаарх журмын төслийн 3.3, 3.4, хуралдааны бэлтгэл хангах тухай журмын төслийн 4.5-д заасан зохицуулалт нь Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын хороо болон Засаг даргын тамгын газрын чиг үүрэгтэй давхацсан байна.

Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын бүтцийг авч үзвэл:

Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын зөвлөл нь шийдвэр гаргахгүйгээр Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын ерөнхий менежмент, зохион байгуулалтыг хариуцаж ажиллахаар байна. Үүнтэй төстэй бүтэц Япон Улсын Токио хотын нутгийн удирдлагын бүтцэд тусгагдсан байдаг. Манай улсын Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын зохион байгуулалтын бүтцээс ялгарах онцлог нь Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын ерөнхий менежмент, зохион байгуулалтыг хариуцсан зөвлөл бус хороо байгуулдаг байдлаар онцлог байна.

9. Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуульд Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын зөвлөлийн ажлын чиг үүргийг төрийн бус байгууллага, мэргэжлийн холбоодоор гүйцэтгүүлэх боломжтой төлөөлөн гүйцэтгүүлэх төрийн чиг үүрэгт хамааруулаагүй байна.

10. Тусгай зөвшөөрөлтэй холбоотой зохицуулалтыг Аж ахуйн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн тухай хуульд тусгасан эсэх шалгуурын хүрээнд хуулийн төслийг судлан үзэхэд шинээр тусгай зөвшөөрөл олгох талаар зохицуулалт агуулаагүй байна.
11. Монгол Улсын Үндсэн хууль болон Монгол Улсын Олон улсын гэрээнд заасан хүний эрхийг хязгаарласан эсэх, жендэрийн эрх тэгш байдлыг хангасан эсэх, авлига, хүнд суртал, шударга бус өрсөлдөөн бий болгоход чиглэсэн заалт тусгагдсан эсэх шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд судлан үзэхэд шалгуурыг хангасан байна.
12. Хуулийн төсөлд тусгасан хориглосон хэм хэмжээг зөрчсөн этгээдэд хүлээлгэх хариуцлагын талаар тодорхой тусгасан эсэх.

Уг шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд одоо хүчин төгөлдөр үйлчилж буй Зөрчлийн тухай хуулийг судлан үзлээ. Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулга батлагдсантай холбоотой дагалдан гарах бусад хуульд Зөрчлийн тухай хууль багтаагүй. Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийн хавсралтаар батлагдах “Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын зөвлөлийн ажиллах журам”-д зөрчилд холбогдох зохицуулалт агуулаагүй байна.

ДӨРӨВ. ҮР ДҮНГ ҮНЭЛЖ, ЗӨВЛӨМЖ ӨГӨХ

Хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх аргачлалд заасны дагуу үр дүнг үнэлж, зөвлөмж өгөх үеийг дараах 3 үе шатын дагуу явууллаа.

Нэгдүгээр үе шат: Үр дүнг баримтжуулах;
Хоёрдугаар үе шат: Үнэлэлт, дүгнэлт өгөх;
Гуравдугаар үе шат: Зөвлөмж өгөх.

4.1. Үр дүнг баримтжуулах

Хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлэхэд ашигласан дараах мэдээлэл, тоо баримтыг цуглуулан үр нөлөөг тооцох ажиллагааны тайланд хавсаргалаа. Үүнд:

“Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын зөвлөлийн ажиллах журам”-ын төслийг боловсруулан үндэслэл болсон Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хууль /шинэчилсэн найруулга/-н холбогдох заалт;

“Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын зөвлөлийн ажиллах журам”-ын төслийн үзэл баримтлал, журмын төсөл;

Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн үзэл баримтлал, танилцуулга;

2006 онд батлагдсан Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаварт хийсэн судалгаа.

4.2. Үнэлэлт, дүгнэлт

Журмын төслийг холбогдох хууль тогтоомжийн дагуу 4 үе шатаар 4 шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд судалгаа, шинжилгээ хийж, үр нөлөөг үнэллээ.

1. “Зорилгод хүрэх байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд:

Журмын төслийн “1.1. Энэхүү журмын зорилго нь Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 51 дүгээр

зүйлд заасны дагуу иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Зөвлөлийн (цаашид “Зөвлөл” гэх) үйл ажиллагааг зохицуулахад оршино.” гэсэн зохицуулалт, холбогдох арга хэмжээг журмын төслөөр тавьсан зорилгодоо хүрч чадах эсэхийг журмын төсөлд тусгагдсан зохицуулалтад голлох ач холбогдол бүхий зүйл заалтыг сонгож судалсан.

Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 51 дүгээр зүйлийн 51.2-т зааснаар Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын зөвлөл нь иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын бүрэн эрхэд хамаарах асуудлаар бие даан аливаа шийдвэр гаргахгүй. Харин Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын зөвлөл нь хуралдааны шийдвэрийн биелэлтийг хангуулах арга хэмжээг зохион байгуулах, хуралдааны бэлтгэл хангах, хуралдаан хоорондын хугацаанд Хурлын хороо, ажлын хэсгийн үйл ажиллагааг уялдуулан зохицуулах гэсэн чиг үүргийг хэрэгжүүлэх тухай мөн хуулийн 51 дүгээр зүйлийн 51.1-т заасан.

Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын зөвлөлийн иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын хуралдааны шийдвэрийн биелэлт хангуулах арга хэмжээ зохион байгуулах, хуралдааны бэлтгэл хангах, хуралдаан хоорондын хугацаанд хурлын хороо, ажлын хэсгийн үйл ажиллагааг уялдуулан зохицуулах чиг үүргийг хэрэгжүүлэх зохицуулалт журмын төслийн гурав, дөрөв, тав дугаар бүлгүүдэд тус тус тусгагдсан.

Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын хуралдааны шийдвэрийн биелэлт хангуулах арга хэмжээг зохион байгуулах тухай зохицуулсан журмын төслийн 3.3 болон 3.4 дэх зохицуулалт нь чиг үүргийн хувьд Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын хороотой давхцалтай, түүнчлэн хурлын бүрэн эрхэд хамаарах асуудлаар зөвлөл албан даалгавар буюу шийдвэр гаргах боломжтой байдлаар зохицуулсан байна.

Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын зөвлөл хурлын хороо, ажлын хэсгийн үйл ажиллагааг уялдуулан зохицуулах чиг үүргийн хүрээнд хурлын хороодын үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлэх тухай илүү тодорхой болгох шаардлагатай. Энэхүү судалгаанд шалгуур үзүүлэлтийн шаардлагад нийцээгүй, чиг үүрэг давхардсан гэснээс бусад зохицуулалт журмын төслийн зорилгыг хангасан гэж дүгнэлээ.

2. “Ойлгомжтой байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд:

Хуулийн төсөл, түүний зохицуулалтыг нэг мөр ойлгож, хэрэгжүүлэх боломжтой байгаа эсэх, Хууль тогтоомжийн тухай хууль, “Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлал”-ыг баримталсан эсэх гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд судалгаа хийсэн.

Журмын төсөл нь Нэг: Нийтлэг үндэслэл. Хоёр. Зөвлөлийн бүрэлдэхүүнийг тогтоох, сонгох, чөлөөлөх. Гурав. Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын хуралдааны шийдвэрийн биелэлт хангуулах. Дөрөв. Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын хуралдааны бэлтгэл хангах арга хэмжээг зохион байгуулах. Тав. Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын хороо, ажлын хэсгийн үйл ажиллагааг уялдуулан зохицуулах Зургаа. Зөвлөлийн үйл ажиллагааны зохион байгуулалт. Долоо: Бусад гэх 7 бүлэг, 46 хэсгээс бүрдсэн.

Журмаар зохицуулах нийгмийн харилцаанд хамаарах асуудлыг бүрэн тусгасан байх болон тухайн журмаар зохицуулах нийгмийн харилцаа, хуулийн үйлчлэх хүрээ, эрх зүйн харилцаанд оролцогч хүн, хуулийн этгээдийн эрх, үүрэг, зохицуулалтад удирдлага болгох, харгалзан үзэх нөхцөл байдал, нийтийн эрх зүйн этгээдийн чиг үүрэг, эрх хэмжээ тэдгээрийг биелүүлэх журмыг бүрэн тусгаагүй.

Түүнчлэн Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 30 дугаар зүйлийн 30.1.3-т заасан үг үг хэллэгийг монгол хэл бичгийн дүрэмд нийцүүлэн хоёрдмол утгаггүй товч, тодорхой, ойлгоход хялбараар бичих шаардлагыг бүрэн хангаагүй.

Тодруулбал, Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын зөвлөлийн гишүүнийг сонгох тухай журмын төслийн 2.3, 2.4 дэх хэсгүүдэд хэн, хэнийг, ямар арга журмаар сонгох нь тодорхойгүй, зохицуулалтгүй орхигдсон. Өөрөөр хэлбэл, журамд зөвлөлийн гишүүн нь тухайн хурлын төлөөлөгч байх тухай болон зөвлөлийн гишүүнийг журамд заасны дагуу нэр дэвшүүлж тухайн иргэдийн хурлаас илээр эсхүл нууц санал хураалтаар олохын саналаар сонгох зохицуулалтыг тусгах шаардлагатай.

Мөн Журмын төслийн 2.7 дахь хэсэгт *“Зөвлөлийн гишүүн нь хүндэтгэн үзэх шалтгаанаар удаа дараа хуралд оролцоогүй, хурлын төлөөлөгчийн ёс зүйн дүрмийг зөрчсөн тохиолдолд зөвлөлийн гишүүдийн олонхын саналаар чөлөөлөх тухай саналыг хуралдаанаар хэлэлцүүлэн шийдвэрлүүлнэ.”* гэж зохицуулсан байх боловч тус зохицуулалтад иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын төлөөлөгчийн бүрэн эрх дуусгавар болох тухай Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 41 дүгээр зүйлийн 41.1-т заасан үндэслэлүүд бүрэн тусгагдаагүй.

Зөвлөлийн гишүүн нь иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын төлөөлөгч тул түүний бүрэн эрх дуусгавар болсноор зөвлөлийн гишүүнээр ажиллах боломжгүй болно. Иймд зөвлөлийн гишүүнийг чөлөөлөх үндэслэлд иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын төлөөлөгчийн бүрэн эрх дуусгавар үндэслэлийг иш татах эсхүл нэг бүрчлэн тусгах нь зүйтэй юм.

Мөн зөвлөл нь хурлын бэлтгэлийг хангах арга хэмжээ зохион байгуулах чиг үүргийн хүрээнд Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлаас батлах /Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын төлөөлөгчийн ёс зүйн дүрэм, Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын хуралдааны дэг зэрэг/ нийт төлөөлөгч нарт хамаарах дүрэм, журмын төслийг боловсруулж хуралдаанаар хэлэлцүүлэн батлуулах тухай зохицуулалт нэмж, тусгах шаардлагатай. Энэ талаарх зохицуулалт журмаар зохицуулагдаагүй орхигджээ.

Зөвлөлийн гишүүдэд урамшуулал олгох санхүүжилтийн эх үүсвэр тодорхойгүй байх тул санхүүжилтийн эх үүсвэрийг тодорхойлох шаардлагатай байна.

Монгол Улсын Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 2 дугаар хавсралт “Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлал”-н Хоёрдугаар бүлгийн 3.4.-т *“Хуулийн төслийн зүйл, хэсэг, заалтын өгүүлбэрийн бүтэц нь энгийн буюу зэрэгцсэн нийлмэл хэлбэртэй байна. Хуулийн төслийн эх бичвэрийн өгүүлбэр нь нэг бүрэлдэхүүнтэй буюу нэрлэсэн, эсхүл эзэн биегүй байхаас зайлсхийх хэрэгтэй.”* гэж заасан.

Гэтэл журмын төслийн гурав, дөрөв, тав, долоо дугаар бүлгийг хэрэгжүүлэх этгээдийг тодорхойлоогүй. Журам нь Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын зөвлөлийн ажиллах журам тул уг бүлгүүдэд заасан чиг үүргийг иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын зөвлөл хэрэгжүүлнэ гэж ойлгох боломжтой боловч хууль тогтоомжийг уншихад таамаглахгүйгээр ойлгогдох байдлаар тодорхой бичигдсэн байх шаардлагатай.

Иймд уг ажлыг Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын зөвлөл гүйцэтгэх бол түүнийг тодорхой тусгах нь зүйтэй юм.

Жишээлбэл, Дөрөвдүгээр бүлэгт “Зөвлөл нь Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын хуралдааны бэлтгэл хангах арга хэмжээг зохион байгуулахтай холбоотойгоор дараах ажлыг хийнэ. Үүнд:” гэсэн хэсгийг зүйл болгон тусгах.

Үлгэрчилсэн загвар

Дөрөв. Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын хуралдааны бэлтгэл хангах арга хэмжээг зохион байгуулах.

4.Зөвлөл нь Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын хуралдааны бэлтгэл хангах арга хэмжээг зохион байгуулахтай холбоотойгоор дараах ажлыг хийнэ. Үүнд:

4.1. Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 46 дугаар зүйлийн 46.2 дахь хэсэгт заасны дагуу ээлжит хуралдааны товыг

Хурлын даргын захирамжаар баталж, бэлтгэл ажлыг зохион байгуулна.

4.2. Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 46 дугаар зүйлийн 46.3, 46.4. дэх хэсэгт заасны дагуу ээлжит бус хуралдааны товыг Хурлын даргын захирамжаар баталж, бэлтгэл ажлыг зохион байгуулна.

4.3. Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит болон ээлжит бус хуралдаанаар хэлэлцэх асуудлыг ач холбогдлоор нь эрэмбэлж хэлэлцэх асуудлын жагсаалтыг Хурлын даргын захирамжаар батална.

4.4. Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 30 дугаар зүйлийн 30.2.2 дахь хэсэгт заасны дагуу иргэдийн гаргасан саналыг Хурлын хуралдаанаар хэлэлцүүлнэ.

Мөн журмын төслийн 5.3-т “Хурлын хороодын үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлнэ” гэсэн зохицуулалт тусгасан байх боловч яг ямар /арга зүй, санхүү, хүний нөөц, техник туслалцаа зэрэг/ дэмжлэг үзүүлэх нь тодорхойгүй орхигджээ.

Дээрх үндэслэлүүдэд дурдсан журмын зүйл, заалтуудад нэмэлт, өөрчлөлт оруулах шаардлагатай байна.

Журмын төслийг бүхэлд нь авч үзэхэд Хууль тогтоомжийн тухай хууль болон Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 2 дугаар хавсралтаар батлагдсан Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлалд нийцсэн байна гэж дүгнэлээ.

3. “Зардал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд:

Энэхүү шалгуур үзүүлэлтийн дагуу зардлын тооцоо хийх ажиллагааг Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 4 дүгээр хавсралт “Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоог хийх аргачлал”-р хийсэн тайланд тодорхой тусгасан. Дүгнэлтийг уг тайлангаас харна уу.

4. “Харилцан уялдаа” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд:

Журмын төслийг Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 29 дүгээр зүйл, Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолыг тус тус үндэслэн “харилцан уялдаа холбоотой байх” гэсэн шалгах хэрэгслийн хүрээнд 16 шалгуур үзүүлэлтээр үнэллээ.

№	Асуултууд	Хариулт
1	Журмын төслийн зохицуулалт нь тухайн хуулийн зорилттойгоо нийцэж байгаа эсэх;	Тийм
2	Журмын төслийн “хууль тогтоомж” гэсэн хэсэгт заасан хуулиудын нэр тухайн харилцаанд хамаарах хууль мөн эсэх;	“Төрийн хууль тогтоомж” гэснийг “Монгол Улсын хууль тогтоомж” эсхүл “Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хууль, түүнд нийцүүлэн гаргасан бусад хууль тогтоомж” болгож өөрчлөх.
3	Журмын төсөлд тодорхойлсон нэр томъёо тухайн хуулийн төслийн болон бусад хуулийн нэр томъёотой нийцэж байгаа эсэх;	Тийм
4	Журмын төслийн зохицуулалт тухайн хуулийн төсөл болон бусад хуулийн зохицуулалттай нийцэж байгаа эсэх;	Журмын төслийн санал, дүгнэлт, албан даалгавар гаргах, өргөдөл, гомдол

		хариу өгөхөөс бусад журмын төслийн зүйл, заалт хоорондоо болон бусад хуулийн зүйл, заалттай нийцэж байна.
5	Журмын төслийн зохицуулалт тухайн хуулийн төслийн болон бусад хуулийн зохицуулалттай давхардсан эсэх;	Үгүй
6	Журмын төслийг хэрэгжүүлэх этгээдийг тодорхой тусгасан эсэх;	Үгүй
7	Журмын төсөлд шаардлагатай зохицуулалтыг орхигдуулсан эсэх;	
8	Журмын төсөлд төрийн байгууллагын гүйцэтгэх чиг үүргийг давхардуулан тусгасан эсэх;	Тийм
9	Төрийн байгууллагын чиг үүргийг төрийн бус байгууллага, мэргэжлийн холбоодоор гүйцэтгүүлэх боломжтой эсэх;	Үгүй
10	Татварын хуулиас бусад хуулийн төсөлд албан татвар, төлбөр, хураамж тогтоосон эсэх;	Үгүй
11	Тухайн хуулийн төсөлд тусгасан тусгай зөвшөөрөлтэй холбоотой зохицуулалтыг Аж ахуйн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн тухай хуульд тусгасан эсэх;	Журмын төсөлд аж ахуйн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрөлтэй холбоотой зохицуулалт тусгагдаагүй
12	Монгол Улсын Үндсэн хууль болон Монгол Улсын Олон улсын гэрээнд заасан хүний эрхийг хязгаарласан зохицуулалт тусгагдсан эсэх,	Үгүй
13	Хуулийн төслийн зохицуулалт жендэрийн эрх тэгш байдлыг хангасан эсэх,	Тийм
14	Авлига, хүнд суртлыг бий болгоход чиглэгдсэн заалт тусгагдсан эсэх;	Үгүй
15	Шударга бус өрсөлдөөн бий болгоход чиглэсэн заалт тусгагдсан эсэх;	Үгүй
16	Хуулийн төсөлд тусгасан хориглосон хэм хэмжээг зөрчсөн этгээдэд хүлээлгэх хариуцлагын талаар тодорхой тусгасан эсэх.	Үгүй

Журмын төсөлд тодорхойлсон нэр томъёо тухайн хуулийн төслийн болон бусад хуулийн нэр томъёотой нийцэж байх, Монгол Улсын Үндсэн хууль болон Монгол Улсын Олон улсын гэрээнд заасан хүний эрхийг хязгаарласан эсэх, жендэрийн эрх тэгш байдлыг хангасан эсэх, авлига, хүнд суртал, шударга бус өрсөлдөөн бий болгоход чиглэсэн заалт тусгагдаагүй байх, Төрийн байгууллагын чиг үүргийг төрийн бус байгууллага, мэргэжлийн холбоодоор гүйцэтгүүлэх боломжтой эсэх, Татварын хуулиас бусад хуулийн төсөлд албан татвар, төлбөр, хураамж тогтоосон эсэх, тусгасан тусгай зөвшөөрөлтэй холбоотой шалгууруудыг хангасан гэж дүгнэлээ.

Харин журмын төслийн зарим зүйл, заалт “хууль тогтоомж” гэсэн хэсэгт заасан хуулиудын нэр тухайн харилцаанд хамаарч байх, журмын төслийг хэрэгжүүлэх этгээдийг тодорхой тусгах, журмын төсөлд төрийн байгууллагын гүйцэтгэх чиг үүргийг давхардуулан тусгасан эсэх шалгуурыг хангаагүй гэж дүгнэсэн.

- Журмын төслийн “хууль тогтоомж” гэсэн хэсэгт заасан хуулиудын нэр тухайн харилцаанд хамаарах хууль мөн эсэх шалгуурыг бүрэн хангаагүй тухай:

Журмын төслийн 1.3-т “Зөвлөл нь үйл ажиллагаандаа төрийн хууль тогтоомжийг дээдлэхийн зэрэгцээ иргэдийн нийтлэг эрх ашиг, санал хүсэлтийг харгалзан хамтын удирдлагын зарчмыг удирдлага болгоно.” гэж зохицуулсан

хэсгийг Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 2 дахь хавсралт “Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлал”-ын 3.3.7-д нийцүүлж “төрийн хууль тогтоомж” гэснийг “Монгол Улсын хууль тогтоомж” эсхүл “Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хууль түүнд нийцүүлэн гаргасан бусад хууль тогтоомж” гэж өөрчлөх хэрэгтэй байна.

- Журмын төслийг хэрэгжүүлэх этгээдийг тодорхой тусгаагүй, журмын төсөлд төрийн байгууллагын гүйцэтгэх чиг үүргийг давхардуулан тусгасан тухай:

Журмын төслийн гурав дугаар бүлэг, дөрөв дүгээр бүлгийн 4.1-4.4, тав дугаар бүлгийн 5.1-5.5, зургаа дугаар бүлгийн 6.7, долдугаар бүлгийг хэрэгжүүлэх этгээдийг нэрлээгүй. Тиймээс Монгол Улсын Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 2 дугаар хавсралт “Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлал”-н Хоёрдугаар бүлгийн 3.4.-т заасан “...хуулийн төслийн эх бичвэрийн өгүүлбэр нь... эзэн биегүй байхаас зайлсхийх хэрэгтэй” гэсэн шаардлагыг хангаагүй.

Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 51 дүгээр зүйлийн 51.1-т Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын зөвлөл нь хуралдааны шийдвэрийн биелэлтийг хангуулах арга хэмжээг зохион байгуулах, хуралдааны бэлтгэл хангах, хуралдаан хоорондын хугацаанд Хурлын хороо, ажлын хэсгийн үйл ажиллагааг уялдуулан зохицуулах үүрэг хүлээсэн.

Журмын төслийн үзэл баримтлалд Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 2020 онд батлагдсан шинэчилсэн найруулгад хуралдааны чөлөө цагт иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын байнгын, тасралтгүй ажиллагааг хангах үүрэг бүхий Хурлын зөвлөл байгуулах тухай заасан гэжээ.

Дээрх хуралдааны шийдвэрийн биелэлтийг хангуулах, хурлын тасралтгүй, байнгын үйл ажиллагааг хангах чиг үүргийг мөн хуулийн 45 дугаар зүйлийн 45.1-т “*Аймаг, сум, нийслэл, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал нь хуралдаанаар хэлэлцэх асуудлыг урьдчилан бэлтгэх, санал, дүгнэлт гаргах, Хурлын тогтоол, шийдвэрийн биелэлтийг хянан шалгах чиг үүрэг бүхий Хурлын хороо байгуулан ажиллуулж Хурлын тасралтгүй, байнгын үйл ажиллагааг хангана.*” гэж заасан.

Журмын төслийн 3.3-т “*Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын үйл ажиллагаа, хуралдааны шийдвэрийн биелэлт, хэрэгжилтийн явц, үр дүнд хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийж, түүний үр дүнг дээшлүүлэх чиглэл өгнө.*”, 3.4-т “*Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын хуралдааны шийдвэрийн биелэлт хангуулах, эрчимжүүлэх тухай албан даалгавар гаргаж, хэрэгжилтийг зохион байгуулна.*” гэсэн нь Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын тогтоол, шийдвэрийн биелэлтийг хянан шалгах чиг үүрэг бүхий хорооны чиг үүрэгтэй давхацсан. Зөвлөл хяналт шалгалт, үнэлгээ хийж, ямарваа шийдвэр, албан даалгавар гаргах боломжгүй гэдгийг анхаарах шаардлагатай байна.

Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 45 дугаар зүйлийн 45.4-т “*Хурал нь судалгаа, санал, дүгнэлт боловсруулах чиг үүрэг бүхий бусад хороо, ажлын хэсэг байгуулан ажиллуулж болно.*” гэж тусгайлан заасан. Мөн Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын хуралдаанаар хэлэлцэх асуудлыг урьдчилан бэлтгэх, санал, дүгнэлт гаргах чиг үүргийн хороотой байх тухай тус хуулийн 45 дугаар зүйлд тусгасан. Иймд журмын төслийн 4.5-т “*Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын хуралдаанаар хэлэлцүүлэхээр Засаг захиргаа нутаг дэвсгэрийн нэгж түүний удирдлагын тухай хуулийн 47 дугаар зүйл, 47.1-д заасан эрх бүхий этгээдээс өргөн барьсан асуудал, тухайн нэгжийн болон Хурлын чиг үүрэг, бүрэн эрхэд хамаарах асуудлыг Зөвлөлийн хурлаар урьдчилан хэлэлцэж санал дүгнэлт өгч, уялдуулан зохицуулж, зөвлөн тусална.*” гэх зохицуулалт Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын хорооны чиг үүрэгтэй давхацсан байна.

Мөн журмын төслийн 7.3 дахь хэсэг нь Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 52 дугаар зүйлийн 52.1.9-д заасан Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын даргын бүрэн эрхтэй давхардсан. Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын зөвлөлд хуралд ирсэн өргөдөл, гомдлыг хэлэлцэж, хариу өгөх бүрэн эрх хуулиар олгогдоогүй байхад хариу өгнө журамд тусгасан байна.

Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын зөвлөлийн ажиллах журмаар хэрэгжүүлэх иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын хуралдааны шийдвэрийн биелэлтийг хангах арга хэмжээг зохион байгуулах, хурлын бэлтгэл хангах зарим зохицуулалт нь Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулиар тодорхойлсон Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын хорооны чиг үүрэгтэй давхацсан.

Иймд Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын зөвлөлийн ажиллах журмын зохицуулалтад заасан ажлыг хэн хэрэгжүүлэхийг тодорхой тусгах, бусад этгээдтэй давхардсан чиг үүргийг хэрэгжүүлэхгүй байх, ажлын онцлогийг нарийвчлан ялгаж зохицуулах нь зүйтэй байна.

4.3. Зөвлөмж

Журмын төслийг Хууль тогтоомжийн тухай хууль болон Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 3 дугаар хавсралтаар батлагдсан “Хуулийн төслийн үр нөлөөг тооцох аргачлал”-ын дагуу 4 шалгуур үзүүлэлтээр үнэлж, дүгнэн хуулийн төсөл боловсруулагчид дараах зөвлөмжийг өгч байна. Үүнд:

Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын зөвлөлийн ажиллах журмаар хэрэгжүүлэх иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын хуралдааны шийдвэрийн биелэлтийг хангах арга хэмжээг зохион байгуулах, хурлын бэлтгэл хангах зарим зохицуулалт нь Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулиар тодорхойлсон Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын хорооны чиг үүрэгтэй давхацсан.

Иймд Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын зөвлөлийн ажиллах журмын зохицуулалтад заасан ажлыг хэн хэрэгжүүлэхийг тодорхой тусгах, бусад этгээдтэй давхардсан чиг үүргийг хэрэгжүүлэхгүй байх, ажлын онцлогийг нарийвчлан ялгаж зохицуулах нь зүйтэй байна.

Мөн төсөлд орхигдуулсан зохицуулалтыг бүрэн тусгаж, үр нөлөөний тайлангийн ойлгомжтой байдал, харилцан уялдаа шалгуур үзүүлэлтийг шалгасан байдалд шаардлага хангаагүй гэж дүгнэгдсэн журмын зохицуулалтад нэмэлт, өөрчлөлт оруулах шаардлагатай гэж үзлээ.

Үр нөлөөг үнэлэх судалгааг дүгнэхэд:

Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын зөвлөлийн ажиллах журмаар хэрэгжүүлэх иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын хуралдааны шийдвэрийн биелэлтийг хангах арга хэмжээг зохион байгуулах, хурлын бэлтгэл хангах зарим зохицуулалт нь Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулиар тодорхойлсон Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын хорооны чиг үүрэгтэй давхацсан.

Төсөлд тавигдах ерөнхий шаардлагыг хангасан гэж дүгнэлээ.

Харин судалгааны “Зөвлөмж” хэсэгт дурдсныг гүйцэтгэх шаардлагатай гэж дүгнэлээ.

---oOo---

ТАВ. АШИГЛАСАН ЭХ СУРВАЛЖ

1. Монгол Улсын Үндсэн хууль
2. Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хууль, 2006 он.
3. Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хууль, 2020 он.
4. Баримт бичиг. 1-р хэсэг: Баримт бичгийн нэр, төрөл, тодорхойлолт. Монгол Улсын стандарт MNS5140-1 : 2021.
5. Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн хэрэгжилтийн байдалд хийсэн дүн шинжилгээ, 2019 он.
6. Монгол Улсын 1992 оны Үндсэн хуулийн хэрэгжилтийн байдалд хийсэн дүн шинжилгээ, УИХ-ын Тамгын газар, НҮБХХ-ийн захиалгаар хийсэн судалгаа, 2016 он.